

ACADEMIA ROMÂNĂ
SECȚIA DE ȘTIINȚE ECONOMICE, JURIDICE ȘI SOCIOLOGIE
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU”
CENTRUL DE ECONOMIA INDUSTRIEI ȘI SERVICIILOR

IMPACTUL PANDEMIEI COVID-19 ASUPRA UNOR ACTIVITĂȚI
ECONOMICE DIN DOMENIILE SERVICIILOR ȘI ÎNTREPRINDERILOR
MICI ȘI MIJLOCII

Coordonator: Mihai-Sabin Muscalu

Colectiv de autori: Daniela-Nicoleta Băleanu, Constanța-Nicoleta Bodea, Daniel-Frantz Fistung, Elena-Manuela Iștoc, Alexandru Isaic-Maniu, Stelian Stancu.

București
mai 2020

CUPRINS

Capitolul 1: Transporturile (Daniel-Frantz Fistung).....	3
1.1. <i>Oportunități/contrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19</i>	3
1.2. <i>Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România</i>	6
<i>Bibliografie:</i>	10
Capitolul 2: Turismul (Elena-Manuela Iștoc, Daniela-Nicoleta Băleanu).....	12
2.1. <i>Oportunități/contrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19</i>	12
2.2. <i>Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România</i>	15
<i>Bibliografie:</i>	19
Capitolul 3: Întreprinderile Mici și Mijlocii (Alexandru Isaic-Maniu, Stelian Stancu, Constanța-Nicoleta Bodea)	21
3.1. <i>Oportunități/contrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19</i>	21
3.2. <i>Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România</i>	24
<i>Bibliografie:</i>	32
Capitolul 4: Digitalizarea unor activități economice și servicii publice (Constanța-Nicoleta Bodea, Stelian Stancu, Alexandru Isaic-Maniu).....	35
4.1. <i>Oportunități/contrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19</i>	35
4.2. <i>Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România</i>	38
<i>Bibliografie:</i>	46

Capitolul 1: Transporturile

1.1. Oportunități/constrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19

Continuarea fără disfuncționalități a transporturilor de mărfuri și pasageri reprezintă un punct de importanță strategică pentru Uniunea Europeană (UE). Apariția situației de pandemie a creat necesitatea adoptării unor măsuri care să limiteze aria și să încetinească viteza de propagare a bolii, ceea ce a impus adoptarea unor măsuri limitative și pentru sectorul transporturilor. În acest context, Comisia Europeană (CE) a adoptat un set de măsuri obligatorii vizând:

1. Reducerea deplasărilor neesențiale;
2. Susținerea transporturilor esențiale (în special al mărfurilor) pentru perioada de pandemie.

Măsurile de restricționare a transporturilor, mai ales a celor de mărfuri (cu excepția celor de strictă urgență și necesitate), au îngreunat/întârziat sau chiar întrerupt fluxurile normale de aprovizionare pentru diferitele sectoare economice, multe dintre rețelele pentru aprovizionarea cu materiale, materii prime, precum și pentru deplasarea pasagerilor fiind închise/suspendate temporar. Din aceste considerente Comisia Europeană (CE) a solicitat realizarea imediată a unei rețele de culoare prioritare (*green lines*), în care rețeaua TEN-T să fie principalul furnizor de infrastructură, în scopul de a asigura deplasarea mărfurilor esențiale în flux continuu și rapid. Cu toate aceste eforturi, activitatea de transport a fost grav afectată. Transporturile intra comunitare de pasageri au fost dramatic reduse sau chiar întrerupte. Astfel, transporturile aeriene au înregistrat o reducere cu 86,1% a numărului de zboruri, în cadrul UE, însumând, la începutul lunii aprilie 2020, un număr de 25.948 de curse neefectuate [1]. De altfel, cu excepția unor cazuri speciale (repatrieri, situații medicale de urgență etc), zborurile de pasageri au fost sistate.

Această reducere a activității de transport aerian poate produce o reducere a PIB-ului UE, în primul trimestru al anului 2020, cu 1,66% până la 1,98%, și o pierdere de până la 330.000 de locuri de muncă [2, pag.10]. În timp ce pentru transportul de călători pe calea ferată, traficul de pasageri a fost extrem de redus, pentru călătoriile pe căi rutiere nu au fost permise decât deplasările pentru cazuri speciale, la fel ca în cazul aviației. În cazul transporturilor navale de pasageri, mai ales pentru deplasarea prin intermediul feriboturilor, utilizate frecvent în țările nord-europene, activitatea a fost realmente închisă. În ceea ce privește transportul de mărfuri, unde modul rutier

deține supremația (peste 75%), urmat de cele feroviar (circa 19%), fluvial (6%), transportul aerian fiind nesemnificativ [3], prin introducerea de interdicții la vămile din anumite țări sau/și de restricționare a transporturilor de tranzit, activitatea s-a redus substanțial. De altfel, pe plan internațional se prevede o scădere, în medie, a activității de transport rutier, în anul 2020, cu peste 20% [4], concomitent cu o creștere a prețurilor de transport cu 5,2% [5].

În România, decretarea stării de urgență, la data de 16 martie 2020, și a măsurilor ce au fost adoptate, în conformitate cu acest statut, activitatea de transport s-a diminuat semnificativ.

Conform ordonanțelor militare, din această perioadă, a fost stabilită și pentru România, rețeaua de culoare prioritare, situația acesteia fiind prezentată în regim online.

Noile condiții, cauzate de criza sanitară, au stopat brusc tendința de evoluție pozitivă, înregistrată de sectorul transporturi, în ultimul timp. Astfel, la nivelul anului 2019 transporturile (împreună cu activitățile de comerț cu ridicata și cu amănuntul; reparații autovehicule și motociclete; depozitare; hoteluri și restaurante) aveau o pondere în PIB de 18,2%, în creștere cu 0,9% față de anul 2018 [6, pag.136]. Concomitent, pentru volumul de mărfuri transportate s-a înregistrat o creștere anuală de peste 8% (Tabelul 1.1)

Tabelul 1.1 Evoluția activității de transport din România, pe moduri, în anii 2018 și 2019

Mod	Pasageri (mii persoane)			Mărfuri (mii tone)		
	2018	2019	2019/2018 (%)	2018	2019	2019/2018 (%)
Feroviar	66.515	69.708	104,8	55.427	58.808	106,1
Rutier	361.337	355.556	98,4	237.168	256.616	108,2
Fluvial	120	111	92,5	29.724	33.261	111,9
Aerian	21.818	23.193	106,3	48	47	97,5
Maritim	-	-	-	49.029	53.098	108,3
Local (Public)	1.863.981	1.763.220	94,6	-	-	-
Total	<i>2.313.771</i>	<i>2.211.788</i>	<i>95,6</i>	<i>371.396</i>	<i>401.830</i>	<i>108,2</i>

Sursa: Date și prelucrări date după INS, 2019 [7] și INS, 2020 [8].

Pe ansamblul sectorului, volumul cifrei de afaceri, la nivelul lunii ianuarie 2020, comparativ cu ianuarie 2019, a crescut cu 14,7% la transporturile terestre și cu 2,8% la cele navale, scăzând doar la transporturile aeriene, cu 13,9%. În anul 2019, la transportul rutier de mărfuri, mărfurile transportate în cont propriu au reprezentat 55,4% din total, iar în ceea ce privește destinația, 22,0% din total a fost realizat în transportul internațional, respectiv 56.436 mii tone. Dintre acestea, transportul între state terțe a avut o pondere de 48,6%, cabotajul 23,6%, iar

produsele încărcate în state membre ale Uniunii Europene și descărcate în România au avut o pondere de 15,5% [8]. Din păcate, în noul context cauzat de criza sanitară, deși pozitiv, soldul serviciilor internaționale de transport, s-a diminuat cu circa 30% în lunile ianuarie-februarie 2020, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2019, pe fondul scăderii valorii exporturilor [9]. În cazul transporturilor de pasageri și în România situația a fost dramatică, activitățile unor moduri (precum cele aerian și naval) fiind aproape întrerupte. Pe relațiile rutier și feroviar transportul de pasageri a fost redus foarte mult, fiind permisă numai deplasarea în cazuri speciale (repatrieri, lucrători sezonieri etc).

În noile condiții, 52,5% dintre agenții economici din domeniul transporturilor prevedeau, în aprilie 2020, o restrângere a activității cu mai mult de 25%, față de numai 44,4% în martie 2020 [10, pag.4]. Cu o activitate de circa 0,9 mld. euro în anul 2019 și 4.800 de angajați în 116 companii, transporturile aeriene de pasageri și mărfuri au fost practic suspendate, pe perioada crizei, doar cele efectuând curse excepționale pentru călători (repatrieri, urgențe medicale) și de produse de strictă necesitate (aparatură medicală, echipamente medicale etc) fiind permise. Transportul rutier de mărfuri și pasageri s-a redus dramatic. Pentru cel de pasageri scăderile au fost cuprinse între 80-100% (linii regulate și curse ocazionale) în timp ce la nivel internațional scăderea a fost și mai drastică, între 90-100% [11, pag.4].

La transportul rutier de marfă pentru luna martie 2020 s-a estimat o scădere totală a cifrei de afaceri cu peste 60% față de perioada similară a anului precedent, aproximativ 61% dintre firmele de transport rutier de marfă având riscuri medii-mari de intrare în insolvență iar 40% având presiuni mari asupra nivelului lichidităților disponibile [11, pag.3]. În noile condiții, activitatea s-a derulat, cu preponderență, la nivel internațional, prioritar fiind mărfurile constituite din produse și aparatură medicală, produse de igienă și alimentare sau materii prime și materiale pentru unele activități economice. Toate aceste aspecte trebuie puse în contextul în care doar transporturile rutiere generau un sfert din totalul veniturilor din exporturile naționale de servicii (peste 6 miliarde de euro în anul 2019, cu 10% mai mult față de anul 2018). Din păcate, criza actuală poate conduce la înjumătățirea contribuției sectorului transporturi la exportul de servicii.

Transportul în comun (de suprafață și subteran) a avut o reducere majoră a activității, doar în București, la sfârșitul lunii martie 2020, numărul mijloacelor de transport active fiind mai mic cu până la 40% față de cel utilizat în condiții normale [12].

Pe plan național, pentru întreg sectorul transporturi se prevede o scădere a cifrei de afaceri cuprinsă între 30-35%, cu posibilitatea reintrării în normalitate a peste 90% din firme într-o perioadă de 3-6 luni de la ridicarea restricțiilor impuse de criză, dar totul va depinde de natura și intensitatea măsurilor de sprijin economic adoptate [13].

Singura *oportunitate* a acestei perioade de criză a avut-o activitatea de construcție/modernizare a infrastructurilor, care a putut continua și chiar crește în intensitate, pe fondul reducerii masive a traficului și prin atragerea unei forțe de muncă suplimentară, disponibilizată în alte sectoare economice.

1.2. Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România

La data de 23 martie 2020, CE a adoptat un Plan de măsuri pentru prioritizarea transporturilor (în special al celor de mărfuri) necesare în domeniile sanitar, alimentar etc. având două mari capitole și anume [14]:

- Asigurarea unui trafic continuu, fără obstacole, de-a lungul rețelei TEN-T
- Îmbunătățirea condițiilor de muncă pentru lucrătorii din transporturi

În conformitate cu cerințele CE, țările membre au adoptat măsuri pentru susținerea sectorului transporturi, ce pot fi grupate în câteva direcții prioritare [15]:

- Reintroducerea controalelor vamale la frontiere (în cazul țărilor din spațiul Schengen)
- Restricționarea deplasărilor neesențiale în anumite zone/spații
- Revizuirea condițiilor de muncă pentru lucrătorii din transporturi
- Introducerea unor puncte temporare de control la intrarea/ieșirea din anumite orașe/regiuni
- Asigurarea de culoare prioritare (*green lines*), în cadrul rețelei TEN-T.

Până la data de 15 aprilie 2020, statele comunitare au introdus, treptat, unele dintre măsurile prezentate anterior. Pentru perioada post-criză, CE a elaborat un set de măsuri de sprijinire a reluării activităților economice afectate/oprite, pe timpul pandemiei. Conform acestui document, statele membre UE, au putut adopta măsuri care să vizeze susținerea companiilor de transport aflate în dificultate [16].

De asemenea, la videoconferința miniștrilor de transport din statele membre UE, din data de 29 aprilie 2020, a fost stabilit un set de măsuri pentru fiecare mod de transport, astfel încât să

fie restabilită capacitatea totală de transport comunitar, fără a pune în pericol sănătatea populației [17].

Pentru *transportul aerian* a fost solicitată:

- Abordarea unitară a drepturilor pasagerilor transporturilor aeriene, în cadrul UE, prin permisiunea acordării, de către companiile aeriene, a unor vouchere, în locul rambursării contravalorii biletelor de călătorie anulate de situația de criză, concomitent cu posibilitatea asigurării unui mecanism de garanție. A fost sugerat ca acest mod de rambursare să fie aplicabil și pentru celelalte moduri de transport;
- Sprijinirea activităților esențiale, precum cea a furnizărilor de servicii de transport aerian (Air Navigation Service Providers), prin acordarea de credite bancare și flexibilizarea indicatorilor impuși de perioada de referință, pentru a putea menține stabilitatea sistemului și recuperarea cheltuielilor din perioada 2020-2021.

Pentru *transporturile rutiere*:

- Menținerea și securizarea culoarelor prioritare (green lanes) stabilite la data de 23 martie 2020, chiar și în situația în care traficul de mărfuri și călători va crește, datorită ridicării restricțiilor impuse de criza sanitară;
- Reevaluarea și recalibrarea legislației din domeniu, în acord cu efectele pe termen lung cauzate de pandemia actuală;
- Limitarea sau abandonarea implementării măsurilor legislative care nu sunt conforme cu actualele cerințe.

La *transporturile feroviare*:

- Întărirea rolului culoarelor prioritare pentru transportul feroviar de mărfuri;
- Creșterea investițiilor în infrastructura feroviară, în perioada de refacere economică, în conformitate cu Pactul Ecologic European.

În cazul *transporturilor navale (fluviale și maritime)*:

- Menținerea deschisă a porturilor pentru schimbul echipajelor și adoptarea de măsuri pentru crearea unor condițiilor de muncă în siguranță;
- Necesitatea introducerii membrilor de echipaje în categoria lucrătorilor-cheie (essential workers) în conformitate cu actele adoptate anterior de CE.

Pentru **România**, o strategie în domeniul transporturilor, trebuie să aibă în vedere acțiuni imediate precum și măsuri și politici pe termene medii și lungi, atât pentru infrastructură cât și

pentru activitățile specifice. Dezvoltarea, modernizarea și întreținerea infrastructurii de transport este prioritară, în acest context. Cu toate acestea, modernizarea infrastructurii nu se va putea face *peste noapte* ci va solicita, ca și până în prezent, perioade mai lungi de timp și proceduri stufoase de punere în practică a unor noi proiecte (studii de fezabilitate, licitații, contestații, surse de finanțare etc). Ce poate și ar trebui modificat, din această perspectivă, sunt orientarea finanțării proiectelor infrastructurale și reducerea procedurilor birocratice. În acest context, se întrevăd două mari direcții pentru viitoarele investiții: a) realizarea/finalizarea traseelor naționale a culoarelor TEN-T; b) dezvoltarea transporturilor de mare capacitate (în special pentru mărfuri) și cu impact redus asupra mediului: feroviar, naval, multimodal.

Ca *măsuri imediate*, trebuie avute în vedere:

În cazul *infrastructurilor de transport*:

- Accelerarea și creșterea investițiilor orientate către dezvoltarea și modernizarea infrastructurilor de transport. Acest deziderat trebuie susținut prin măsuri complementare precum: realocarea de resurse în cadrul construcției bugetului actual, recurgerea la fondurile europene disponibile și solicitarea de sprijin suplimentar (eliminarea temporară a cofinanțării investițiilor din fonduri europene).
- Reorientarea și recalificarea unei părți a personalului disponibilizat, din alte sectoare economice, către domeniul construcției și întreținerii infrastructurilor. Această măsură trebuie susținută și prin: flexibilizarea alocării de fonduri între programele investiționale, transferarea de fonduri inițial destinate altor sectoare economice (care pot fi susținute din fonduri private, precum, de exemplu, unele investiții din sport) către dezvoltarea infrastructurii, reducerea sarcinilor administrative și a întârzierilor în implementare etc..
- Reorientarea, cu prioritate, a eforturilor financiare către finalizarea traseelor din cadrul rețelei naționale corespunzătoare TEN-T (rutier, feroviar, naval, aerian și multimodal).
- Realizarea de rețele prioritare pentru transportul în comun, la nivel local, în vederea acoperirii deficitului de ofertă de capacitate (cauzat de promovarea transportului tip ”o persoană + un loc liber”) prin creșterea frecvenței curselor.
- Suspendarea parțială a restricțiilor de circulație pe trasee protejate, pentru anumite categorii de vehicule (de exemplu, cele rutiere mai mari de 7,5 tone), fără a se pune în pericol siguranța circulației și starea tehnică a infrastructurilor.

În cazul *activităților de transport*:

- Adoptarea unor măsuri imediate de creditare a companiilor cu pierderi cauzate de criza sanitară. Creditarea se va face pe termene flexibile, finanțarea fiind realizată din surse europene și bugetare.
- Introducerea unor facilități fiscale temporare pentru lucrătorii din transporturi (similare celor din IT), concomitent cu asigurarea unui buget pentru plata directă a 75% din salariul angajaților ce intră în șomaj tehnic în următoarele 120 de zile, de la activarea stării de urgență.
- Relaxarea temporară a cerințelor europene privind timpii de conducere și de odihnă pentru șoferii profesioniști români sau străini, care lucrează pe teritoriul național.
- Subvenționarea parțială a prețului carburantului pentru activitățile de transport.

Pe termen mediu și lung trebuie avute în vedere următoarele măsuri:

- Dezvoltarea unui sistem de transport durabil real, prin diminuarea dezechilibrelor intermodale actuale și stimularea dezvoltării transporturilor de mare capacitate, cu efecte minimale asupra mediului, precum cele multimodale, feroviare și navale.
- Reorientarea unei părți substanțiale a alocațiilor financiare bugetare de la construcția de autostrăzi (care nu sunt parte din culoarele TEN-T) către modernizarea și creșterea capacității drumurilor europene și naționale. În acest sens este bine de adoptat modelul francez care susține atragerea de investiții private în procesul construcției de autostrăzi.
- Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii feroviare și a terminalelor multimodale. Construcția/modernizarea unui km de cale ferată crează, în medie, de două ori mai multe locuri de muncă decât activitățile de modernizare a unui km de drum.
- Modernizarea sistemelor logistice ale căilor ferate. Sistemele neperformante de formare a garniturilor determină, de exemplu, creșterea timpului efectiv de transport cu aproximativ 50% și a costurilor de transport cu 20%.
- Susținerea constituirii unor societăți mixte și vânzarea de nave (fluviale și maritime) către echipaje, după modelul olandez, dublate de intervenții la nivelul ministerului de resort care să faciliteze cooperarea europeană în domeniul transportului de mărfuri pe Dunăre și Marea neagră.

Bibliografie:

1. European Commission, 2020, Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council and the Council on the assessment of the application of the temporary restriction on non-essential travel to the EU, COM(2020) 148 final, Brussels, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_on_assessment_of_state_of_play_of_the_communication_on_non-essential_travel.pdf.
2. Iacus S.M., Natale F., Santamaria C., Spyrtatos S., Vespe M., 2020, Estimating and Projecting Air Passenger Traffic during the COVID-19 Coronavirus Outbreak and its Socio-Economic Impact, <https://arxiv.org/abs/2004.08460>.
3. Eurostat, 2020, Freight transport statistics - modal split, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Freight_transport_statistics_-_modal_split.
4. International Road Transport Union (IRU), 2020, Coronavirus (COVID-19): IRU calls on governments to help keep road transport supply chains and mobility networks moving, <https://www.iru.org/resources/newsroom/coronavirus-covid-19-iru-calls-governments-help-keep-road-transport-supply-chains-and-mobility-networks-moving>.
5. Baatz E., 2020, Price Trends: Forecasting during the Coronavirus. Pricing across the transportation modes, https://www.logisticsmgmt.com/article/price_trends_forecasting_during_the_coronavirus.
6. Institutul Național de Statistică (INS), 2020, Buletin statistic lunar nr.1/2020, ISSN: 2065-5975, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/buletin_statistic_lunar_nr01_2020.pdf
7. Institutul Național de Statistică (INS), 2019, Transportul de pasageri și mărfuri, pe moduri de transport. Anul 2018, ISSN: 2065-8559, București, https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/transportul_de_pasageri_si_marfuri_pe_moduri_de_transport_in_anul_2018.pdf.
8. Institutul Național de Statistică (INS), 2020, Transportul de pasageri și mărfuri, pe moduri de transport. Anul 2019, ISSN: 2065-8559, București.
9. Banca Națională a României (BNR), 2020, Comerțul internațional cu servicii, <https://www.bnr.ro/Comer%C8%9Bul-interna%C8%9Bional-cu-servicii-12112-Mobile.aspx>.
10. Institutul Național de Statistică (INS), 2020, Evaluarea impactului COVID – 19 asupra mediului economic în lunile martie și aprilie 2020, https://insse.ro/cms/sites/default/files/cercetare_impactul_covid-19_asupra_mediului_economic.pdf.
11. Uniunea Națională a Transportatorilor Rutieri din România (UNTRR), 2020, Analiză UNTRR industria de transport rutier din România și impactul asupra firmelor, [https://www.untrr.ro/userfiles/files/2020%2003%2030%20%20ANALIZA%20UNTRR\(1\).pdf](https://www.untrr.ro/userfiles/files/2020%2003%2030%20%20ANALIZA%20UNTRR(1).pdf).
12. Societatea de Transport public București (STB), 2020, Comunicat de presă(1238), link: <http://stbsa.ro/arhiva.php?page=1&ipp=10&>.
13. Uniunea Națională a Transportatorilor Rutieri din România (UNTRR), 2020, Studiu UNTRR privind impactul măsurilor restrictive din cauza “COVID-19” asupra firmelor și angajaților, https://www.untrr.ro/userfiles/files/16.04%20Update%20studiu%20Impact_Covid-19.pdf.

14. European Commission, 2020, Communication from the Commission on the implementation of the Green Lanes under the Guidelines for border management measures to protect health and ensure the availability of goods and essential services, COM(2020) 1897 final, Brussels, https://ec.europa.eu/transport/sites/transport/files/legislation/2020-03-23-communication-green-lanes_en.pdf.

15. International Road Transport Union (IRU), Impact on freight and passenger transport of the global Coronavirus (COVID-19) outbreak -Updated on 15 April 2020, <https://www.iru.org/apps/flash-getfile-action?id=889&file=coronavirus-covid-19-1604.pdf>.

16. European Commission, 2020, Communication from the commission to the european parliament, the european council, the council, the european central bank, the european investment bank and the eurogroup - Coordinated economic response to the COVID-19 Outbreak, COM(2020) 112 final, Brussels, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-coordinated-economic-response-covid19-march-2020_en.pdf.

17. European Council, 2020, Videoconference of transport ministers, 29 April 2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/tte/2020/04/29/>.

Capitolul 2: Turismul

2.1. Oportunități/contrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19

Criza umanitară provocată de pandemia COVID-19 a declanșat și o criză economică globală. Încercările de a prognoza impactul probabil al pandemiei asupra economiei turismului au fost repede depășite de viteza cu care situația a evoluat odată cu răspândirea pandemiei. Impacturile totale vor depinde nu numai de durata pandemiei, dar și de viteza de răspuns, și de măsurile luate. Situația gravă reprezintă, însă, și o provocare majoră, în evoluție.

În prezent, turismul este unul din cele mai afectate sectoare atât din punctul de vedere al ofertei, cât și al cererii. Fiind o industrie interdependentă, contextul actual al economiei mondiale cu șanse reale de recesiune, tensiunile geopolitice, sociale și comerciale, precum și situația încă incertă a evoluției pandemiei și măsurile de siguranță luate de majoritatea țărilor (restricții de călătorie, închiderea granițelor, suspendarea evenimentelor culturale, activității centrelor comerciale, unităților de cazare și a restaurantelor etc.) constituie un risc suplimentar pentru turism. Având în vedere natura în evoluție a situației, este încă mult prea devreme pentru a evalua impactul concret al pandemiei asupra turismului internațional.

Totuși, Organizația Mondială a Turismului (OMT) estimează că în anul 2020 sosirile turistice internaționale ar putea scădea cu 20-30% la nivel global (în timp ce virusul SARS-1 a condus la o scădere de doar 0,4%, iar criza economică din 2009 – o scădere de 4%), ceea ce s-ar putea concretiza într-o pierdere de 300-450 mld. de dolari SUA la nivelul încasărilor din turismul internațional, readucând industria la nivelurile din anii 2012-2014 [1]. Pe de altă parte, OCDE se așteaptă la un impact și mai sever, estimând o scădere de 45% - 75% a sosirilor internaționale [2], Consiliul Mondial al Turismului și Călătoriilor prevede că anul acesta, sectorul turismului ar putea pierde 75 mil. locuri de muncă la nivel mondial [3], iar Comisia Europeană de Turism estimează

că în Europa vor fi în pericol 13 mil. locuri de muncă [4]. Se estimează că „odată ce focarul va fi controlat, va dura până la 10 luni ca sectorul turismului să revină la nivelurile sale normale” [3] *Oxford Economics* presupune o revenire începând din vară și prognozează o scădere generală cu aproximativ 40% a călătoriilor în Europa [5].

În UE se estimează că industria turistică va înregistra pierderi de aproximativ 1 mld. euro pe lună [6]. Declinul fără precedent al turismului determină un impact negativ asupra industriei de *Hoteluri-Restaurante-Cafenele* (HoReCa), care se confruntă cu o criză severă, IMM-urile fiind afectate în mod deosebit. Majoritatea hotelurilor au fost nevoite să se închidă din cauza scăderii cererii sau a măsurilor de combatere a COVID-19. De asemenea restaurantele și barurile au fost închise în aproape toată UE. Conform datelor oferite de STR(Smith Travel Research), se estimează că hotelurile din Europa vor înregistra o scădere cu 37% a veniturilor pe camera disponibilă (RevPAR), determinată în principal de o scădere cu 27% a ratei ocupării. Se așteaptă ca recuperarea la nivelul anului 2019 să se realizeze abia în anul 2022 [7].

Industria turistică românească a fost și ea grav afectată de pandemia COVID-19 și de măsurile care au fost luate în încercarea de stopare a răspândirii coronavirusului. Atât hotelurile, cât și agențiile de turism au înregistrat scăderi masive ale rezervărilor și anulări ale evenimentelor. Încă de la începutul lunii martie, gradul de ocupare a hotelurilor a înregistrat scăderi de 40% în București și peste 50% în stațiuni [8]. A urmat închiderea a peste 90% din unitățile de cazare, iar conform estimărilor INS din luna aprilie activitatea unităților de cazare va cunoaște un sold conjunctural negativ de -99%, iar activitățile agențiilor de turism -97% [9, 10]. În cazul agențiilor de turism situația este dramatică, pe de-o parte din lipsa inomingului și diminuarea drastică a outgoingului și pe de altă parte ca urmare a anulării rezervărilor de către clienți și a solicitării restituirii contravalorii lor ceea riscă să conducă la falimentul și dispariția multor agenții de pe piață.

De asemenea Ministerul Afacerilor Interne a suspendat din 17.03.2020 activitatea unităților de alimentație publică, permițând doar comercializarea de tip „drive-in”, „room-service” sau livrarea la client, ceea ce a condus la închiderea mai multor unități și scăderea cu 65%-70% a activității altora [11]. Pentru a evita încetarea completă a activității, unele unități au ales trecerea de la restaurante *à la carte* la *ecommerce, delivery și catering*. Fiind un domeniu intensiv în forță de muncă, această diminuare drastică a activității pune în pericol un număr foarte mare de locuri de muncă. Mai mult, în cazul industriei HoReCa, caă urmare a naturii activității doar cca. 3% se

poate constitui în telemuncă [2]. La data de 28.04.2020, Ministerul Muncii raporta 114.494 contracte individuale de muncă suspendate în sectorul hoteluri-restaurante [12].

În final, impactul economic va varia în funcție de diversele ramuri ale sectorului turistic, firme și destinații, în funcție de o serie de factori: natura ofertei turistice, impactul restricțiilor de călătorie asupra fluxurilor de vizitatori, viteza cu care economia își va reveni, dimensiunea pieței turistice interne și expunerea la piețele internaționale. Cele mai importante firme din sectorul turismului fiind la scară mică, legăturile cu IMM-urile sunt evidente. Acestea din urmă pot avea mai puțin rezistență și flexibilitate pentru a face față costurilor pe care această criză le implică. Având în vedere resursele limitate ale acestora și obstacolele existente în accesarea capitalului, perioada în care IMM-urile pot supraviețui unui șoc va fi probabil mai scurtă decât în cazul firmelor mai mari. Totodată, sectorul turistic este foarte fragmentat și divers, acoperind o gamă largă de industrii, și se confruntă cu provocări particulare din cauza acestei caracteristici transversale, multi-nivel și fragmentate. Serviciile turistice sunt adesea interdependente și o criză într-un subsector, precum transportul (aerian), poate avea urmări grave.

Frica va constitui amenințarea cea mai mare pentru industria turismului în viitorul apropiat. Dar aceasta va putea fi și o oportunitate. Turismul de masă probabil va dispărea ca urmare a distanțării sociale care va rămâne mult timp impregnată mental. De asemenea, pachetele all-inclusive își vor pierde din popularitate din cauza aglomerării și insecurității pe care o presupun. Turismul de business își va reveni mult mai greu față de cel leisure, iar hotelurile vor pierde pe această zonă și pe industria MICE(Meetings, Incentives, Conventions, Events), majoritatea conferințelor și evenimentelor migrând către platformele online.

Dar provocarea COVID -19 poate reprezenta și anumite oportunități, în special pentru HoReCa dacă reușește să se adapteze noilor condiții. Oamenii nu vor renunța la vacanțe și călătorii, iar acum este un moment bun pentru dezvoltarea turismului intern și atragerea de noi clienți potențiali care preferau destinațiile externe. Oamenii vor dori să plece în vacanță și să uite de izolarea forțată, dar vor pune mai mult preț pe siguranță și securitate. Industria va trebui să țină cont mai mult de „voice of the customer”. De altfel, un chestionar ad-hoc realizat de autori în rândul cetățenilor români cu domiciliul în țară, la care au participat 3.380 de persoane, arată că 82% din respondenți intenționează să meargă în vacanță anul acesta. Iar dintre aceștia 50% în România, 40% și în România și în străinătate și doar 10% doresc să-și petreacă vacanța doar în străinătate. De asemenea, vor avea de câștigat formele alternative de turism.

Ca urmare, pensiunile turistice ce dispun de suficient capital pentru a trece peste această perioadă de inactivitate și pentru a realiza investițiile cerute de noile condiții de securitate medicală, vor avea de câștigat. De altfel, conform cercetării directe mai sus amintite, 48,5% din respondenți au ales pensiunile ca unități de primire în care intenționează să se cazeze. Hotelurile afiliate unor lanțuri hoteliere internaționale își vor reveni mai repede ca urmare a forței financiare indispensabile și a realizării schimbărilor necesare pentru a proteja sănătatea personalului și a oaspeților. În plus acestea dispun deja de goodwill ca urmare a percepției că un hotel de lanț este mai bun/sigur decât unul neafiliat.

2.2 Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România

Industria turismului se confruntă în momentul de față cu o criză fără precedent. Pentru a atenua impactul implementării restricțiilor de carantină, instituțiile internaționale și guvernele țărilor afectate încearcă să pună la dispoziție noi pachete de măsuri, aproape zilnic. Acestea se referă, de regulă la nivelul întregii economii, iar industria turistică beneficiază de aceste măsuri economice generale, relevante și accesibile pentru lucrătorii și întreprinderile turistice de toate dimensiunile, mai ales IMM-urile care necesită sprijin special. Guvernele trebuie să acționeze mult mai rapid, la nivel sectorial, cu soluții creative pentru a sprijini întreprinderile și lucrătorii din turism, să restabilească încrederea călătorilor și să fie gata să stimuleze cererea o dată cu ridicarea măsurilor de izolare.

O parte din statele UE au luat, deja, și astfel de măsuri specifice turismului pentru a diminua impacturile negative imediate și pentru a facilita recuperarea sectorului.

Austria a creat programe de sprijin financiar pentru companiile afectate care să atenueze dezavantajele economice rezultate din măsurile de prevenire a răspândirii coronavirusului, să faciliteze redresarea economică, atenuarea pierderilor de venituri și stimularea pieței muncii. Pentru aceasta a fost creat un fond de 15 mld. euro pentru întreprinderile ce se confruntă cu pierderi majore ca urmare a restricțiilor de călătorie și interdicțiilor pentru întâlniri cum sunt cele din industria turismului. Fondul utilizează două instrumente: garanții guvernamentale pentru împrumuturi și subvenții nerambursabile. Guvernul oferă și 100 mil. euro pentru a acoperi datoriile dacă un hotel (administrat de o familie) solicită un împrumut pentru a acoperi pierderea cauzată de anulări (doar dacă are o pierdere mai mare de 15%, comparativ cu anul trecut).

Banca Austriacă de Turism (ÖHT), împreună cu Ministerul de resort au creat programe de finanțare pentru menținerea lichidității companiilor din domeniu afectate și pentru asigurarea locurilor de muncă. Totodată, Ministerul Agriculturii, Regiunilor și Turismului este în legătură permanentă cu industria turismului și cu alte părți interesate din turism pentru a discuta situația actuală, problemele apărute și măsurile care vor fi luate ulterior [13].

Pe lângă sprijinul național, la nivel regional fiecare land a luat măsuri proprii pentru sprijinirea companiilor din turism. În Viena, se oferă garanții pentru consolidarea lichidității de până la 80%. E asigurat un volum al finanțării între 5.000 și 500.000 euro. Burgenland a creat trei programe care oferă în total 30 mil.euro. Orașul Graz a eliminat taxele de funcționare a restaurantelor până la sfârșitul anului 2020, a redus tarifele pentru utilități iar cererile pentru subvenționarea chiriilor sunt plătite imediat pentru tot anul. Austria Inferioară oferă 20 mil.euro pentru IMM-urile din sectorul comercial și turistic. Landul Salzburg oferă o garanție de 80% pentru împrumuturi, dobânzile sunt plătite de provincia Salzburg iar durata este de 36 luni și limita de credit de până la 500.000 euro pe întreprindere [14].

Belgia, în Flandra, a pus la dispoziție 5 mil. euro pentru turismul social și de tineret. Anularea unui pachet de călătorie va duce la acordarea unui voucher cu o valoare monetară egală cu o valabilitate de cel puțin un an. Iar *Visit Flandra* a decis să renunțe la colectarea impozitelor de la hosteluri în anul 2020 [15].

Croația a decis amânarea plății unor taxe turistice și oferă sprijin financiar, subvenții pentru IMM-urile din turism cu scopul finanțării capitalului de lucru și îmbunătățirea lichidității. Bugetul total de finanțare prevăzut este de 3,386 mil.dolari SUA. De asemenea, s-au aprobat modificări ale unor legi: legea privind furnizarea de servicii turistice privind utilizarea voucherelor (clientul are dreptul să rezilieze acordurile de călătorie la expirarea a 180 de zile de la data încetării circumstanțelor speciale, operatorii de turism eliberând un voucher pentru călătoria nerealizată; în cazul în care călătorul alege rambursarea, organizatorul trebuie să o efectueze în 14 zile după expirarea celor 180 de zile de la sfârșitul circumstanțelor speciale); legea ospitalității și legea privind impozitul turistic. Alte modificări se referă la: simplificarea condițiilor pentru operațiunile agențiilor de turism; extinderea termenelor pentru armonizările obișnuite ale standardelor pentru serviciile de ospitalitate din gospodării; amânarea reclasificării obligatorii a unităților de cazare [16].

Franța a înființat un fond de solidaritate de 2 mld.euro, pentru care multe companii din turism vor fi eligibile (cele a căror activitate a fost închisă, IMM-urile a căror cifră de afaceri a scăzut cu 70% față de martie 2019). A fost creat un Comitet pentru sectorul turismului, care reunește actori din sectorul public și privat, pentru a monitoriza impactul crizei asupra sectorului. Pe baza recomandărilor comitetului, a fost elaborat un proiect de ordonanță pentru susținerea fluxului de numerar necesar operatorilor de turism [17].

În **Grecia**, angajații din sectorul turismului, care nu ar avea pierderi de venituri în condiții normale, vor primi o indemnizație de 800 euro. Ministerul Turismului, împreună cu OMD-urile, au lansat o inițiativă de marketing intitulată „Greece From Home” pentru a îmbunătăți imaginea țării. În plus, acesta își propune să permită instruirea interactivă gratuită la domiciliu pentru profesioniștii din turism, prin programul Google Grow Greek Tourism Online [18].

În **Polonia**, guvernul a prelungit perioada în care întreprinderile sunt nevoite să ramburseze plățile clienților în caz de incapacitate de a organiza un eveniment turistic din cauza COVID-19, iar clienții au posibilitatea de a utiliza vouchere pentru a participa la un alt eveniment turistic în termen de un an din ziua în care evenimentul anulat trebuia să aibă loc [19].

În **Portugalia**, guvernul a suspendat pentru 12 luni, rambursarea proiectelor susținute de *Turismo de Portugal* în cadrul programului JESSICA. Guvernul a alocat 60 mil.euro linie de credit pentru microîntreprinderile din sectorul turismului. Guvernul a aprobat un set de linii de credit pentru companii, trei noi linii de finanțare de 1.700 de mil. euro destinate sectoarelor cel mai afectate HoReCa, agenții de turism, companii de divertisment, organizare de evenimente și altele similare). Aceste linii de credit includ un termen de rambursare de 4 ani, inclusiv o perioadă de grație până la sfârșitul anului. S-a decis și scutirea chiriilor aferente proprietăților deținute de *Turismo Fundo*. Au fost create servicii de consultanță pentru antreprenorii din turism, sprijinind managementul companiilor.

De asemenea, s-au înființat canale de telefonie și online pentru a oferi sfaturi cu privire la măsurile de sprijin financiar și o actualizare zilnică a informațiilor despre piața turismului. Au fost dezvoltate inițiative specifice în domeniul comunicării care se concentrează asupra turiștilor, oferind informații despre drepturile consumatorilor în contextul crizei, sfaturi de protecție, restricții și contacte utile. Pentru rezidenți, toate școlile de turism *Turismo de Portugal* susțin acum cursuri online, iar taxele de școlarizare au fost suspendate în această perioadă. Împreună cu

asociații din sectorul privat, *Turismo de Portugalia* a pus la dispoziție un fond de 250.000 euro pentru sprijinirea proprietarilor unităților de cazare să acopere costurile utilităților [20].

Guvernul din **Ungaria**, în primul său pachet de măsuri economice, a acordat prioritate turismului. Pentru întreprinderile care operează în sectorul turistic, angajatorii sunt scutiți de plata impozitelor pe salarii în perioada martie - iunie 2020, cu excepția contribuției medicale. Agenția Maghiară pentru Turism a luat o serie de măsuri precum: înființarea unui grup de lucru pentru a consulta părțile interesate, colectarea și diseminarea de informații; alocarea a 57 mil. euro pentru a sprijini revenirea industriei turistice în Ungaria cât mai curând posibil [21].

Guvernul din **Spania** a anunțat o linie de finanțare de 400 de mil.euro, cu garanție de la ICO (Institutul Oficial de Credit din Spania), pentru companii independente și companii de turism cu domiciliul în Spania, care au nevoie de lichiditate, cu o limită de 500 mii euro. Fondurile funcționează ca un împrumut pe 4 ani, cu o dobândă fixă (max. 1,5%). Operațiunile pot fi convenite până la 31 decembrie 2020 [22].

În **Elveția**, măsuri imediate au fost puse în aplicare cu ajutorul instrumentelor de finanțare a politicii turistice. Se pune accentul pe activități de informare și consultanță, precum și măsuri de combatere a blocărilor de lichiditate [23].

Și în **România**, această provocare trebuie abordată cu o judecată temeinică și cu măsuri proporționale. Turismul trebuie să fie inclus printre priorități în eforturile viitoare de refacere economică. Sunt necesare mai multe măsuri la nivel sectorial și într-un mod mai coordonat care să sprijine întreprinderile și lucrătorii din turism pentru a fi gata să repornească activitatea, să restabilească încrederea turiștilor și să stimuleze cererea odată ce măsurile de izolare vor fi ridicate. Măsurile de răspuns la criza CovID-19 ar trebui să se canalizeze astfel:

Protejarea oamenilor. Protejarea turiștilor prin stabilirea normelor de siguranță. Protejarea lucrătorilor prin furnizarea de sprijin privind asigurarea veniturilor, prelungirea susținerii financiare a șomajului tehnic sau reglementarea de scheme de muncă pe timp scurt – kurzerbeit, după modelul german și asigurarea protecției lucrătorilor independenți și sezonieri.

Asigurarea supraviețuirii industriei de-a lungul întregului lanț și, în special sprijinirea IMM-urilor prin punerea la dispoziție de lichidități, garantarea unor împrumuturi de urgență, crearea de acces rapid și ușor la împrumuturi pe termen scurt și mediu pentru a depăși deficiențele de lichiditate, inclusiv fonduri puse la dispoziție de UE prin inițiativa de investiții Corona Response, amânarea plății contribuțiilor către stat (impozit, TVA etc.) pentru agenții economici

afecțați grav de criză, asigurarea dialogului continuu cu sectorul privat, furnizarea de date în timp util și crearea unei platforme în acest sens, pentru a garanta măsuri de răspunsuri eficiente și direcționate.

Stimularea cererii pentru turism intern prin extinderea programului voucherelor de vacanță și promovarea țării ca destinație prin toate canalele posibile, în special acum în perioada de carantină a populației. De asemenea, sprijinirea destinațiilor românești, prin creșterea bugetelor lor în scopuri de promovare, marketing și dezvoltare de produse pentru a încuraja cererea de pe piețele alternative și pentru a accelera recuperarea.

Va fi nevoie de un *efort comun al tuturor stakeholderilor* din turism pentru a ține pe linia de plutire industria turistică. Există o nevoie crucială de adoptare a unei *abordări guvernamentale integrate*, astfel încât măsurile luate pentru sprijinirea industriei turistice să fie consecvente și complementare pachetelor generale de stimulare economică. Trebuie realizate *planuri de recuperare turistică* cuprinzătoare pentru a consolida rezistența turismului în timp, care să ia în considerare implicațiile pe termen lung ale crizei asupra sectorului turistic în contextul transformării digitale, schimbărilor climatice și transformării structurale care va fi necesară pentru a construi o economie turistică mai puternică, sustenabilă și mai rezistentă în viitor. De altfel, 15 organizații importante ale turismului românesc s-au asociat sub forma *Alianței Pentru Turism* pentru a găsi soluții de depășire a acestei crize și relansare a industriei turistice românești. [24, 25]. În același timp, OMT împreună cu alte instituții internaționale, lucrează la crearea unui „pachet de asistență tehnică pentru recuperare” [1], deosebit de util.

Bibliografie:

1. Organizația Mondială a Turismului, <https://www.unwto.org/tourism-covid-19>.
2. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, <https://www.oecd.org/coronavirus/en/>.
3. Consiliul Mondial al Turismului și Călătoriilor, <https://wtcc.org/en-gb/COVID-19>.
4. Comisia Europeană de Turism <https://etc-corporate.org/news/etc-and-wtcc-call-on-eu-members-states-to-commit-to-rapid-recovery-for-the-european-tourism-sector>.
5. Oxford Economics, <http://resources.oxfordeconomics.com/travel-tourism-europe-updated-coronavirus-impacts-and-the-path-to-recovery?source=tewebsite>.
6. Parlamentul European, <https://www.europarl.europa.eu>.
7. Data-Driven Solution Empowering the Hospitality Industry/STR, <https://str.com/data-insights-blog/coronavirus-hotel-industry-data-news>.
8. Horeca, <http://www.horeca.ro>.

9. Institutul Național de Statistică al României.
https://insse.ro/cms/sites/default/files/com_presa/com_pdf/tea_aprilie_r20.pdf.
10. Institutul Național de Statistică al României, https://insse.ro/cms/sites/default/files/cercetare_impactul_covid19.
11. Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri din România,
<http://turism.gov.ro/web/>.
12. Ministerul Muncii din România, <http://mmuncii.ro>.
13. Camera Economică Federală a Austriei, <https://www.wko.at/service/coronavirus-ueberbrueckungsfinanzierung.html>.
14. Agenția Austriacă de Afaceri, <https://investinaustria.at/en/blog/2020/04/covid-19-regional-support.php>.
15. Serviciul Public Federal din Belgia pentru Economie, IMM –uri, Lucratori Independenți și Energie, <https://economie.fgov.be/fr/themes/entreprises/coronavirus/informations-pour-les/reduction-des-pertes/coronavirus-premier-volet-du>.
16. KPMG International. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/croatia-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html>
17. Agenția Franceză de Dezvoltare Turistică, <http://www.atout-france.fr/actualites/complement-d-information-sur-le-coronavirus-covid-19>.
18. Ministerul de Turism al Greciei, <http://www.mintour.gov.gr>.
19. Guvernul Poloniei, <https://www.gov.pl>.
20. Turismul Portugaliei, <http://business.turismodeportugal.pt/pt/Gerir/covid-19>.
21. Platformă de infomații a Guvernului din Ungaria privind coronavirusul,
www.koronavirus.gov.hu.
22. Guvernul Spaniei, <https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/gobierno/councilministers/Paginas/2020/20200312council-extr.aspx>
23. Swissinfo, https://www.swissinfo.ch/eng/covid-19_coronavirus--the-situation-in-switzerland/45592192.
24. Incoming Romania, <https://incomingromania.org/2020/04/16>.
25. Federația Industriei Hoteliere din România, <https://www.fih.ro>.

Capitolul 3: Întreprinderile Mici și Mijlocii

3.1. Oportunități/contrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19

Pandemia COVID-19 afectează major întreprinderile mici și mijlocii (IMM) din toată lumea, măsurile de combatere a pandemiei prin blocare și carantinare conducând la scăderi severe ale utilizării capacităților de producție, lanțurile de aprovizionare fiind întrerupte, ceea ce duce la lipsa materialelor și bunurilor intermediare. Se înregistrează scăderea dramatică și bruscă a cererii și, deci, a veniturilor, fapt ce afectează sever capacitatea lor de a funcționa din cauza lipsei lichidităților, IMM-urile fiind mai vulnerabile la „distanțarea socială” decât alte tipuri de companii.

În medie, la nivelul UE aproximativ 90% dintre IMM-uri raportează că sunt afectate economic, cel mai mult serviciile (60%-70%), construcțiile și industria (40-75%). Circa 30% din totalul IMM-urilor raportează că cifra de afaceri suferă o pierdere de 80%, față de o medie a UE de aproximativ 50%. De exemplu, Belgia raportează o scădere a cifrei de afaceri cu 72% în IMM-uri, Germania - de 50%, Franța și Spania - de 80%, respectiv 75% [1]. Un sondaj în 445 de start-up-uri efectuat de Techleap în Olanda, publicat la 20 martie 2020, a constatat că 50% dintre acestea au venituri drastic diminuate și riscă să rămână fără lichidități în următoarele trei luni. Cei mai mulți întreprinzători au reclamat o nevoie de 100.000 – 400.000 euro pentru finanțarea pe termen scurt a unei punți de supraviețuire [2].

Informații asupra impactului pandemiei asupra activității IMM-urilor se află și în raportul Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică [3]. Primele măsuri luate de guvernele europene au vizat amânarea plăților impozitelor și/sau contribuțiilor sociale, iar IMM-urile au început să utilizeze scheme de șomaj pe termen scurt. În medie (la momentul 10 aprilie 2020), între 10% și 50% dintre IMM-uri aplică acest procedeu. În Germania există aproximativ 3,5 milioane de lucrători și 200 de mii de companii care utilizează schema șomajului tehnic (circa 36%), în Austria există 53.646 de cereri, în Belgia sunt 1.075.000 de șomeri temporari, în Finlanda

260.000, în Franța 5 mil., în Olanda 300.000 și în Spania 270.430. Pentru persoanele fizice independente se acordă o subvenție cuprinsă între 600 și 2.000 euro la nivelul UE, în Irlanda nivelul este de 1.517 euro/lună, în Italia 600 euro/lună, în Spania 670 euro/lună (în Catalonia 2.000 euro/lună).

International Trade Centre (ITC), principala organizație internațională dedicată susținerii competitivității IMM-urilor, oferă în mod curent informații și îndrumări IMM-urilor în criză [4]. ITC a lansat unui sondaj, cu termen finalul lunii mai, către toate IMM-urile europene, pentru a colecta informații asupra dificultăților întâmpinate [5]. Răspunsul țărilor la criza generată de pandemie, din punct de vedere economic și organizatoric, poate fi găsit și pe site-ul organizației ”European Association of Development Agencies–EURADA”, care reunește agențiile naționale de dezvoltare din UE [6]. Majoritatea măsurilor sunt legate de furnizarea de lichidități prin facilitarea unor împrumuturi. Câteva exemple.

În **Finlanda**, Business Joensuu sprijină companiile [7] inclusiv prin deschiderea unei linii de asistență pentru cele care se confruntă cu noi dificultăți.

Germania oferă, prin agenția de dezvoltare-ADR [8], un set de instrumente financiare nu doar din formele tradiționale, cum ar fi împrumuturi și subvenții nerambursabile, dar și unele mai puțin clasice, cum ar fi Fondul Micromezzanin, un hibrid de capitaluri proprii și datorii transformate în acțiuni de către stat.

Spania a declanșat un set de măsuri de urgență, implementate prin agenția națională FOROADR [9], promovând o varietate de măsuri pentru a frâna declinul economic și a oferi firmelor informații privitoare la accesul sprijinului guvernamental pentru lichidități, suspendarea, sau amânarea plăților fiscale.

În **Ungaria**, guvernul a aprobat un număr mare de reglementări pentru limitarea efectelor crizei [10]. IMM-urile cu un venit anual mai mic de 12 mil.forinți (aprox. 34.000 euro), cu activitate în domeniul serviciilor de catering, hotelier, taxi, sport, arte și divertisment, construcții etc., sunt scutite de impozit [11]. Pentru a colecta idei a fost organizat și un concurs, desfășurat între 3 și 5 aprilie 2020 [12], cu scopul promovării celor inovative de contracarare a efectelor COVID-19, la care au participat întreprinzători din peste 30 de țări.

În **Italia**, guvernul a acționat cu scopul de a împiedica prăbușirea veniturilor IMM-urilor, alocând suplimentar 5,1 mld. de euro [13], pentru a stimula creditul până la 350 mil. euro acordat acestor firme, precum și . Instrumentele folosite: moratoriu privind rambursarea împrumuturilor,

generând astfel creșteri de lichidității cu 220 mld.euro; creșterea fondului de garantare pentru IMM-uri de la 40 la peste 100 mld. euro; relaxarea accesului la „Cassa Integrazione Ordinaria”– pentru plata salariilor de către stat, iar prin „Integrazione salariale” pe motiv de urgență, salarizarea pe perioada crizei [14].

În **Franța**, Nouvelle-Aquitania, agenție de dezvoltare regională, a dezvoltat o platformă pentru conectarea inițiativelor IMM-urilor industriale [15]: experții furnizori de soluții și solicitanții pot colabora pentru a realiza produse sanitare și echipamente de protecție etc. Pentru a preveni falimentele companiilor afectate, guvernul va înființa un fond de sprijin de 45 mld. euro [16] pentru finanțarea șomajului parțial, iar 2 mld. euro sunt oferite pentru sprijinirea IMM-urilor lovite de criză și a freelancerilor.

În afara programelor naționale, **la nivelul UE** au fost adoptate măsuri: CE a propus un răspuns mai flexibil la urgențele din domenii precum sănătatea și IMM-urile, alocând fonduri de 37 de mld. de euro pentru a face față consecințelor pandemiei [17] și creând un cadru de sprijin al economiei țărilor membre pentru a asigura suficientă lichiditate IMM-urilor prin intermediul Băncii Europene de Investiții [18]; IMM-urile sunt, de obicei, cele mai vulnerabile într-o criză și este esențial să fie susținute cu lichidități de până la 80 %.

Un ajutor urgent către IMM-uri a fost inițiat în luna aprilie 2020 [19], pentru a sprijini satisfacerea nevoilor imediate de numerar, prin oferirea de garanții băncilor, scop în care CE a deblocat 1 mld. euro din Fondul European pentru Investiții Strategice (FEIS), prin Fondul European de Investiții (FEI), pentru garanții speciale oferite unui număr de cel puțin 100.000 de IMM-uri afectate. A fost creată și lansată o platformă dedicată (European Cluster Collaboration Platform-ECCP) special IMM-urilor industriale (COSME), având ca obiectiv combaterea efectelor pandemiei [20].

European Union Agency for Cybersecurity apreciază că pandemia ar putea fi o oportunitate pentru IMM-uri de a răspunde mai rapid la actuala provocare digitală. Conform Indicelui Economiei digitale (DESI), doar 77% din IMM-uri au un site web [21]. Grupul de lucru al OCDE privind IMM-urile (WPSMEE) a realizat un tablou de bord pentru sprijinirea acestora și a antreprenorilor [22], prin finanțarea și din surse alternative, inclusiv leasing, factoring și crowdfunding, sugerând utilizarea unui mix de instrumente financiare. Consiliul Europei a pus la punct instrumente specifice [23], ca răspuns la provocările din sistemele de sănătate publică, iar

Comisia Europeană, responsabilă și de criteriile fiscale ale pactului de stabilitate (SGP), a subliniat că este gata să ia în considerare o relaxare a obiectivelor fiscale [24]. Asociația Europeană a Agențiilor de Dezvoltare (EURADA), rețea cu 66 de membri din 21 de țări, realizează conectarea agențiilor de naționale cu parteneri de afaceri și autorități europene [25]. CE, prin intermediul EASME (Executive Agency for Small and Medium-sized Enterprises), a lansat o consultare privind sprijinul pentru inovare în Europa, identificarea barierelor care obstrucționează dezvoltarea IMM-urilor, sondaj ce se va încheia la 31.05.2020 [26].

A fost accelerată finalizarea programului de creștere a competitivității IMM-urilor, COSME, cu un buget de 2,3 mld. euro [27], destinat inițierii tinerilor antreprenori printr-un program transfrontalier, parte a programelor Erasmus, pentru a învăța și acumula cunoștințe de la antreprenorii cu experiență [28].

Un inventar al măsurilor de sprijin pentru IMM-uri au realizat în comun AECM - European Association of Guarantee Institutions [29], ELTI - European Association of Long-Term Investors [30] și NEFI - Network of European Financial Institutions for SMEs [31], constând, în principal, în acoperirea parțială a salariilor firmelor cu activitate suspendată, amânări la ratele creditelor, stimularea creditelor pentru investiții și lichidități prin subvenționarea dobânzilor și simplificarea procedurilor de accesare, constituirea de platforme online pentru facilitarea accesului la informații și proceduri [32].

3.2. Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România

Starea IMM-urilor din România este departe de nivelul european, la care acestea asigură și ocupă peste 2/3 din locurile de muncă ale sectorului privat și contribuie cu peste jumătate din valoarea adăugată la nivel național. Cu circa 30 IMM-uri la 1.000 de locuitori, România se situează pe ultimul loc în Europa, unde media este de circa 60‰ [33]. Impactul COVID-9 a afectat puternic și acest sector, în luna ianuarie 2020 fiind înmatriculate 6.897 de societăți, în februarie - 11.314, iar în martie - 6.023 de societăți. Scăderea inițiativei în afaceri este evidentă comparând cu perioada similară din anul 2019, media lunară a înmatriculărilor fiind mai mică cu -35%, doar în martie scăderea înmatriculărilor fiind de -53,9%.

Nici studenții nu au valorificat oportunitățile oferite de HG nr. 166/2003, căci până la 31.03.2020 numărul total al firmelor înființate în întregul interval (2003-2020) a fost de 19.867, în

funcțiune fiind 9.281, radiate 10.586, iar în martie 2020 fiind înființate doar 3 unități [34]. Situația firmelor active se va agrava conform opiniei Asociației Analizatorilor Financieri [35], citată de Business 24 [36], iar ca primă soluție trebuie să fie subvenționarea dobânzilor care vor avea tendință energetic crescătoare. IMM-urile din România operează, în principal, în cadrul național, puține fiind angajate în activități transfrontaliere, dar care pot valorifica oportunități generate de apartenența la UE, utilizând cadrul organizatoric și legislativ existent precum:

- Cea mai vastă și cuprinzătoare inițiativă privind IMM-urile - *Small Business Act* (SBA) (COM(2008)0394), care vizează integrarea instrumentelor diverse, bazate pe Carta europeană pentru IMM-uri și pe o politică în folosul creșterii și al ocupării forței de muncă [37];
- *Accesul la finanțarea europeană*. De multe ori, piața financiară internă nu acoperă necesarul IMM-urilor, caz în care instituțiile europene facilitează această finanțare prin Banca Europeană de Investiții (BEI) și Fondul European de Investiții (FEI) [38], [39];
- *IMM-urile și piața unică*. Comunicarea Comisiei intitulată „*Către un Act privind piața unică – Pentru o economie socială de piață cu grad ridicat de competitivitate*” (COM(2010) recunoaște nevoia de a îmbunătăți poziția IMM-urilor pe piața unică [40];
- *Rețelele UE pentru IMM-uri* ce includ, în primul rând servicii suport, precum „Rețeaua întreprinderilor europene”, „SOLVIT”, „Europa ta – Întreprinderi”, „IMM-urile și mediul”, „Birourile de asistență tehnică REACH”, „Sprijinul pentru inovare și cercetare”, „Techweb pentru IMM-uri”, „Rețeaua europeană de inovare la locul de muncă” etc [41];
- *Programul pentru competitivitatea IMM-urilor* (COSME), adoptat în 2013, care urmărește: îmbunătățirea accesului IMM-urilor la finanțare pentru investițiile din faza de creștere, un mecanism de garantare a împrumuturilor, precum și furnizarea unor servicii suport prin intermediul „Rețelei întreprinderilor europene” pentru promovarea antreprenoriatului, în special în rândul tinerilor, femeilor și întreprinderilor sociale [42].

Deoarece nu există, încă, date oficiale asupra stării IMM-urilor la nivelul lunii aprilie a.c., aprecierea stării se poate efectua doar în baza unor anchete și sondaje, din care cităm:

i) O anchetă a INS din luna martie a acestui an, adresată unui număr de 1.796 de firme (rata de răspuns – RR, 86,4%) ce au și activitate de comerț exterior. Exporturi crescute au indicat circa 10% din respondenți, o reducere de până în 25% - 32% din respondenți, iar peste 25% - doar 20% ;

ii) O a doua cercetare, efectuată pe un eșantion de 8.831 firme (RR 71,3%), pune în evidență incertitudinea evoluției afacerilor. În martie 2020, 21,2% respondenți nu puteau estima modul în care vor evolua afacerile, în aprilie ponderea acestora a crescut la 34,3%, iar peste 50% dintre manageri în martie și 62,9% în aprilie nu putea face o estimare a evoluției [43];

iii) Consiliul Național al Întreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România (CNIPMMR) a realizat în luna martie un sondaj în rândul IMM-urilor, fiind intervievați 8.374 de antreprenori [44]. Dintre aceștia, 98,6% au menționat că sunt afectați de pandemie și doar 1,4% au răspuns “Nu”. Printre principalele efecte menționate: scăderea vânzărilor (65,6%), suspendarea activității (56,4%), dificultăți la încasare (54%), restrângerea activității (51,4%);

iv) Romanian Business Club a lansat un sondaj între IMM-uri [45] din care a rezultat că 74% dintre respondenți iau în calcul reducerea numărului de angajați și doar 30% au pus la punct o strategie de business care să îi ajute în depășirea crizei.

Soluțiile aplicate în țările europene, cu ezitățile și reușitele lor, apartenența la UE precum și decalajul de 20-30 de zile între pandemia din Italia și România, ne-au oferit atât un model de acțiune cât și un răgaz pentru o reacție rapidă și energică pe linie medicală dar și pentru susținerea revenirii economiei. Unele dintre soluțiile adoptate sunt prezentate în continuare.

Austria

- Companiile exportatoare pot aplica pentru o linie de credit în limita a 60 mil.euro pe durata a doi ani, cu facilități suplimentare pentru IMM-uri;
- Împrumuturi de până la 2,5 mil.euro per IMM, garantate pe max. 5 ani;
- Alte facilități: renunțarea la perceperea taxelor de gestionare și garanție, planuri de afaceri simplificate, proceduri rapide pentru acordarea cât mai rapidă a garanțiilor [46].

Belgia

- Instituția de garantare a creditelor (SOWALFIN) sprijină companiile afectate de criza coronavirusului, cu o garanție de până la 500.000 euro;
- A fost pus la dispoziția întreprinzătorilor serviciul „1890” (site-ul web și numărul de apel) pentru a răspunde la orice întrebare legată de garanții, credite etc.;
- Moratorii de 3-6 luni pentru creditele de investiții aflate la maturare și garanții suplimentare pentru finanțarea fondurilor de rulment, în limita de max. de 1,5 mil.euro;
- Fondul garanției guvernamentale a fost ridicat la 3 mld. euro [47];

Franța

- Guvernul a alocat o resursă de până la 300 de mld.euro pentru a garanta linii bancare de credit pentru nevoile IMM-urilor aflate în criză;
- Sprijin guvernamental prin Banque de France pentru reeșalonarea împrumuturilor;
- Menținerea ocupării forței de muncă în companii prin simplificarea accesului la credite, inclusiv prin implementarea masivă de servicii digitale și semnătură electronică;
- Caisse des Dépôts, ca locator pentru companii, a suspendat plata chiriilor pentru IMM-uri;
- O grijă deosebită s-a acordat sectorului economiei sociale și de solidaritate (SSE), astfel “Grupul Caisse des depots” a introdus o amânare automată a scadențelor pentru următoarele șase luni la împrumuturile fără dobândă (schema Nacre), și o amânare a rambursării împrumuturilor pentru „Program d’investissements d’avenir”(PIA);
- A fost stimulată inovarea prin programele „Territoires d’innovation” și „Ville de demain”, pentru IMM-uri și start-up-uri, în cadrul unui pachet de 80 de mil.euro [48];

Bulgaria

- Statul acoperă 60% din salariile angajaților aflați în șomaj din cauza situației de urgență;
- A fost mărit capitalul băncii de dezvoltare BDB cu 500 mil. leva (aprox. 255 mil.euro), pentru a ajuta IMM-urile prin: emiterea de garanții băncilor comerciale pentru lansarea unor scheme flexibile pentru clienții cu dificultăți de plată; finanțarea companiilor aflate în dificultate pentru un plus de lichiditate cu o rată a dobânzii zero;
- Garanții de portofoliu cu obiectivul declarat de a asigura o acoperire de până la 80% din garanțiile solicitate de banci, în principal pentru împrumuturile către IMM-uri cu un istoric de credit bun pe parcursul anului 2019, acoperirea de noi împrumuturi pentru fondul de rulment, plata salariilor, a chiriilor, a cheltuielilor generale etc. [49].

Germania

- Încă din martie 2020, s-a anunțat compensarea salariilor pentru lucrul cu program redus, amânarea plății impozitelor pe profit și întreruperea obligației depunerii cererilor de insolvență pentru companiile aflate în dificultate din cauza pandemiei;
- Noul program special “KfW 2020-COVID“ a devenit disponibil și pentru IMM în condiții de împrumut mai relaxate, cu rate mici ale dobânzilor, până la nivelul de 3 mil. euro;
- Dublarea plafonului de garanție guvernamentală până la 2,5 mil.euro, dar și creșterea garanției pentru IMM-uri și profesiile liberale [50].

Grecia

- S-a constituit un pachet financiar de 6,8 mld.euro (cca. 3,5% din PIB) ca sprijin, sub formă de transferuri către sectoarele afectate, o compensare salarială de 800 euro persoanelor aflate în șomaj parțial, suspendarea temporară a impozitelor și a plăților destinate securității sociale ;
- Membrii Asociației Băncilor Elene au suspendat, până la 30 septembrie 2020, rambursările împrumuturilor acordate companiilor afectate de pandemia COVID19;
- O garanție de stat de 1 mld.euro a împrumuturilor pentru lichidități făcute de IMM-uri, în intervalul aprilie – decembrie 2020, pe timp de 3 sau 5 ani, în proporție de 80%, cu o valoare ce nu poate depăși 25% din veniturile anuale ale firmei [51]

Cehia

Guvernul a inițiat programul „Împrumut COVID” finanțat de la buget cu scopul de a sprijini IMM-urile afectate, acoperind până la 90% din cheltuielile eligibile, cu o rată a dobânzii 0%. Împrumutul este între 20.000 - 600.000 euro, cu o perioadă de maturare de 3 ani, cu rata dobânzii subvenționată la împrumuturi sub 40 mii euro. Totalul alocat 200 mil.euro [52].

România

Inspirate din cazuistica europeană, cu sprijin financiar semnificativ din partea UE, autoritățile românești au implementat o serie de măsuri pentru contracararea efectelor pandemiei asupra IMM-urilor [53],[55],[56], parte din ele fiind sintetizate în Tabelul 3.1.

Tabel 3.1. Măsuri pentru susținerea IMM-urilor din România în perioada crizei

Măsura	Factorii responsabili	Costurile
Sprijin pentru disponibilizații din IMM-uri și lucrătorii independenți cu activități legate de combaterea pandemiei; Renunțarea la rambursarea prefinanțării neutilizate din fondurile structurale (cca. 8 mld. euro), care se adaugă la cele 29 mld. euro, fonduri disponibile	Ministerul Fondurilor Europene; Bănci comerciale înscrise în program	La nivelul UE se pot aloca până la 37 mld. euro prin intermediul Fondului European de Ajustare la Globalizare (FEG)
Micromezanin - măsura prin care statul poate deveni acționar la IMM-urile care nu mai pot rambursa un credit în 5 ani	Ministerul Finanțelor Publice	Sumele alocate de Fondul Social European (ESF) sunt de până la 50.000 euro/IMM
Amplificarea programelor de investiții în sprijinul IMM-urilor	Ministerul Fondurilor Europene	ESF și C.E. acordă un ajutor de 16 mld. lei (aprox. 3,3 mld. euro)
Accelerarea implementării schemei de ajutor de <i>minimis</i> prevăzută în cadrul ”Programului național multianual de microindustrializare”	Ministerul Economiei, Ministerul Finanțelor Publice	Pentru anul 2020, suma este 65 mil. lei, iar pentru 2021-2027 este de 74,4 mil. lei/an, prin FEG

Utilizarea facilităților puse la dispoziție de către C.E. prin “Cadrul temporar”: 1. granturi directe sau avantaje fiscale; 2. garanții subvenționate de stat; 3. împrumuturi publice și private cu rate subvenționate ale dobânzii; 4. flexibilitate creditele pentru export	Direcția de Antreprenoriat și Programe pentru IMM din Ministerul Economiei, FNGCIMM și FRC	“Cadrul Temporar” permite accesarea de până la 800.000 euro de întreprindere
Valorificarea facilităților oferite de „Rețeaua Intreprinderilor Europene - (EEN)” din cadrul „Spațiului Economic European” de către tinerii întreprinzători	CNIPMMR- în colaborare cu UNPR- Uniunea Națională a Patronatului Român, UGIR 1903 – Uniunea, etc.	Absorbția a min. 5 % din “Facilitatea-pilot” de 50 mil. euro oferită de FEI -C.E. pentru întreprinzătorii care investesc în creșterea competențelor și internaționalizarea activității
Acordarea de Credite prin programul „IMM-INVEST ROMANIA” care permite IMM-urilor în criză asigurarea lichidităților pentru activitatea curentă sau investiții, prin accesarea unuia sau a mai multor credite	FNGCIMM în numele și contul statului român, prin Ministerul Finanțelor Publice	Fondul alocat este de 15 mld. lei, valoarea maximă poate fi de max.10 mil. lei/ IMM pentru investiții și 5 mil. lei/IMM pentru lichidități

Sursa: http://www.edecon.ro/carte/1500/knowning-centenary-romania_iulian-vacarel-coord_constantin-anghelache-coord/[55], European Association of Guarantee Institution [57], International Trade Centre [58], Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri [59], [60].

Alte măsuri necesare pentru relansarea și consolidarea activității IMM-urilor [55], [56], [58], sunt prezentate, sintetic, în cele ce urmează :

a) Măsuri sistemice pentru îmbunătățirea mediului de afaceri:

- Asigurarea unui mediu de afaceri favorabil și prietenos printr-un cadru legal stabil, predictibil, bazat pe simplificarea birocrăției și reducerea sarcinilor fiscale;
- Efectuarea sistematică a testului IMM-urilor pentru noile reglementări juridice;
- Continuarea procesului de simplificare a procedurilor administrative, cu reducerea cu cel puțin 10% a numărului de autorizații, avize, licențe pentru agenții economici;
- Reducerea cu minimum 25% a numărului plăților fiscale pentru întreprinzători, România având cel mai ridicat nivel din UE (de peste 3 ori mai mare decât media).

b) Finalizarea punerii în aplicare a legii nr.62/2014 de modificare a legii IMM-urilor și a Strategiei guvernamentale pentru dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii și îmbunătățirea mediului de afaceri din România – Orizont 2020 aprobată prin HG nr. 859/ 2014:

- Aplicarea, pe deplin, a principiului “Gândiți mai întâi la scară mică”-„Reglementați mai întâi pentru IMM-uri”, în procesul legislativ și în implementarea politicilor și procedurilor administrative.
- Aplicarea celor 3 componente ale reglementării inteligente (smart regulation) prin:

- Realizarea sistematică a analizei cost-beneficiu pentru IMM-uri, a Testului IMM, a evaluărilor ex-ante a impactului tuturor noilor reglementări;
- Consultarea periodică a organizațiilor reprezentative ale IMM-urilor;
- Evaluarea periodică a rezultatelor implementării noilor reglementări.
- Alocarea (dupa modelul european) unei cotei de cel puțin 0,4% din PIB pentru finanțarea programelor destinate IMM-urilor
- Operaționalizarea de fonduri speciale pentru IMM-uri, similare cu cele din U.E:
 - Fonduri de *seed-capital* pentru înființarea de microîntreprinderi de către tineri.
 - Fonduri de *micro-granturi* și *micro-credite* pentru dezvoltarea meșteșugurilor și serviciilor în spațiul rural.
 - Fonduri cu capital de risc pentru finanțarea IMM-urilor/start-up-urilor inovative și a proiectelor din industriile de vârf.

c) *Relansarea procesului investițional:*

- Realizarea unei hărți a investițiilor publice planificate pe o perioadă de 3-5 ani și promovarea acestora și către micii întreprinzători pentru o mai bună corelare a investițiilor publice cu cele private;
- Îmbunătățirea cadrului legal de stimulare a investițiilor (**OUG nr. 85/2015**) și a schemelor de ajutor de stat, cu simplificarea criteriilor și creșterea accesibilității IMM-urilor;
- Suplimentarea bugetului „Programului pentru dezvoltarea abilităților întreprinzătoriale în rândul tinerilor și facilitarea accesului lor la finanțare”, care este încă subdimensionat;
- Recapitalizarea Fondului de Garantare a Creditelor pentru IMM (FNGCIMM) și a Fondului Român de Contragarantare (FRC), precum și perfecționarea legislației în vederea creșterii atractivității lor pentru IMM-uri, dar și pentru bănci.
- **Susținerea distribuției și comercializării produselor IMM-urilor prin:**
 - extinderea măsurilor din legea nr. 321/2009 referitoare la comercializarea produselor alimentare, și la protecția împotriva practicilor anticoncurențiale ;
 - instituirea unei rețele de colectare a produselor tradiționale locale realizate de IMM-uri, inclusiv de micii agricultori și meșteșugari;
 - instituirea obligativității pentru marile lanțuri de magazine de a asigura un spațiu minim de desfacere (30%) pentru comercializarea produselor tradiționale și locale.

d) *Îmbunătățirea accesului IMM-urilor la finanțare:*

- Implementarea programelor de finanțare din fonduri europene specializate pe: finanțarea internaționalizării afacerilor românești, a clusterelor, a industriilor creative, a internship-ului, a start-up-urilor ș.a.
- Susținerea înființării unei bănci dedicate IMM-urilor sau a programelor speciale de creditare a micilor întreprinzători de către băncile cu capital de stat.
- Instituirea, potrivit practicii europene, a *mediatorului de credite pentru IMM-uri*, la nivelul fiecărui județ(după modelul francez), care să asigure: creșterea creditării IMM-urilor, soluții pentru obținerea de finanțări, și sesizarea Guvernului în cazul apariției unor probleme majore.

e) Reducerea fiscalității prin :

- Adoptarea unor măsuri de stimulare fiscală pentru înființarea de noi IMM-uri;
- Îmbunătățirea reglementărilor privind impozitul pe profitul reinvestit. Implementarea principiului de drept fiscal „in dubio contra fiscum-neclaritățile din lege trebuie interpretate în favoarea contribuabililor”, cu interpretarea cea mai favorabilă contribuabilului, evitând sancțiunile generate de imperfecțiunile reglementărilor;
- Reducerea dobânzilor penalizatoare pentru debite bugetare;
- Îmbunătățirea reglementărilor privind controalele, pentru exercitarea cu prioritate a funcției preventive a controlului.

f) Dezvoltarea capacității inovative a IMM-urilor:

- Înființarea de *agenții regionale pentru industriile creative*, cu scopul coagulării comunității întreprinzătorilor și furnizării de suport pentru creșterea performanțelor creative;
- Crearea de *programe de know-how sharing*, prin facilitarea și susținerea comunicațiilor și colaborării între întreprinzătorii locali și întreprinzătorii străini;
- Implementarea unei baze *naționale de informații și cunoștințe* în care să se înregistreze toate contractele de cercetare științifică finanțate din surse publice, precum și rezultatele lor, pentru facilitarea accesului IMM-urilor la aceste rezultate.

Operaționalizarea măsurilor de perfecționare prezentate ar putea avea multiple efecte economice, precum: creșterea numărului de IMM-uri, amplificarea potențialului și performanțelor firmelor, intensificarea inovării produselor, serviciilor, sistemelor și metodelor manageriale, de marketing,etc.; creșterea productivității muncii naționale și a veniturilor fiscale ale statului, un

număr sporit de locuri de muncă, intensificarea incluziunii sociale și îmbunătățirea climatului social, etc.

Bibliografie:

1. Asociația Europeană a Meșteșugurilor, Întreprinderilor Mici și Mijlocii, <https://smeunited.eu/>
2. The Hague Security Delta, <https://www.thehaguesecuritydelta.com/news/newsitem/1522-impact-of-corona-on-the-dutch-startup-ecosystem>.
3. https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119680-di6h3qgi4x&title=Covid-19_SME_Policy_Responses.
4. International Trade Centre, <http://www.intracen.org/covid19/>.
5. <https://itcsurvey.intracen.org/fs.aspx?surveyid=30d16e769054375b886a8b0f1f93f41>.
6. European Association of Development Agencies, <http://www.eurada.org/covid-19/>.
7. <https://www.businessjoensuu.fi/en/news/business-joensuu-to-help-companies-during-coronavirus-epidemic/>.
8. <https://www.nrwinvest.com/en/our-service/corona-information-for-companies/>.
9. <https://www.foroadr.es/todas-las-noticias/11952-medidas-adoptadas-por-las-adr-s-ante-la-crisis-covid-19-adr-s>.
10. <https://www.roedl.com/insights/covid-19/corona-hungary-governmental-measures-economic-consequences>.
11. <https://hungarytoday.hu/>.
12. <https://rendezveny.hwsz.hu/hackthecrisis/1/hack-the-crisis-hackathon>.
13. Ministero dell'Economia e delle Finanze, <http://www.mef.gov.it/en/inevidenza/Protect-health-support-the-economy-preserve-employment-levels-and-incomes-00001/>.
14. <https://www.friulia.it/it/news/friulia-approva-nuove-misure-urgenti-per-il-sostegno-finanziario-alle-impres>.
15. <https://nouvelle-aquitaine-covid-19.onlinemeetings.events/FR/>.
16. https://www.euractiv.fr/section/economie/news/apres-la-guerre-sanitaire-la-france-prepare-la-riposte-economique/?_ga=2.259718410.1655810940.1587418485-1516053119.15874184853.
17. European Commission, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/economy_en#state-aid-actions.
18. European Investment Bank, <https://www.eib.org/en/about/initiatives/covid-19-response/index.htm>.
19. European Investment Fund, https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/news/2020/commission-eib-group-unlock-8-billions-small-medium-businesses.htm.
20. <https://www.clustercollaboration.eu/coronavirus>.
21. Agenția pentru Cibersecuritate a Uniunii Europene, <https://www.enisa.europa.eu/>.
22. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, <https://www.oecd.org/cfe/smes/financing-smes-and-entrepreneurs-23065265.htm>.
23. Consiliul European, <https://www.consilium.europa.eu/de/press/press-releases/2020/04/09/report-on-the-comprehensive-economic-policy-response-to-the-covid-19-pandemic/>.

24. European Commission, https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/sa_covid19_temporary-framework.pdf.
25. European Association of Development Agencies, <http://www.eurada.org/>
26. European Commission, <https://ec.europa.eu/easme/en/news/survey-measure-effectiveness-innovation-support-europe>.
27. European Commission, <https://ec.europa.eu/easme/en/cosme-0>.
28. <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/>.
29. European Association of Guarantee Institution, www.aecm.eu.
30. European Association Long-Term Investors, www.eltia.eu.
31. Network of European Financial Institutions for Small and Medium Sized Enterprises, www.nefi.eu.
32. European Association of Guarantee Institution, <https://aecm.eu/wp-content/uploads/2020/04/2020.04.02-ELTI-NEFI-AECM-Coronavirus-COVID-19-Support-Measures-1.pdf>.
33. Ministerul Afacerilor Externe, https://www.mae.ro/sites/default/files/file/anul_2020/pdf_2020/raportul_de_tara_2020_privind_romania.pdf.
34. Oficiul Național al Registrului Comerțului, <https://www.onrc.ro/index.php/ro/statistici>.
35. Asociația Analistilor Financiar Bancari, <https://www.aafb.ro/>.
36. <https://business24.ro/finantare/stiri-finantare/asociația-analistilor-financiar-bancari-cea-mai-buna-soluție-era-subvenționarea-dobanzilor-vor-crește-cu-15-20-la-suta-1610703>.
37. Parlamentul European, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/home>.
38. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0870:FIN:RO:PDF>
- European Commission, https://ec.europa.eu/romania/news/20200411_ajutor_de_stat_romania_ro
39. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0573&from=DE>
40. Parlamentul European, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/home>.
41. Ministerul Economiei , Energiei și Mediului de Afaceri, <http://www.imm.gov.ro/wp-content/uploads/2020/02/COSME-leaflet-RO.pdf>.
42. Institutul Național de Statistică, <https://insse.ro/cms/ro/content/criza-coronavirusului-impactul-asupra-produc%C8%9Biei-statistice-institutului-na%C8%9Bional-de-0>.
43. Consiliul Național al Intreprinderilor Private Mici și Mijlocii din România, <http://cnipmmr.ro/2020/04/22/necesitatea-repornirii-economiei-si-lectiile-invatare/>.
44. <https://www.romaniapozitiva.ro/romania-pozitiva/romanian-business-club-a-lansat-un-sondaj-in-randul-imm-urilor-din-industiile-grav-afectate-de-contextul-covid-19/>.
45. <https://www.aws.at/aws-garantie/ueberbrueckungsgarantie/>.
46. <https://www.demorgen.be/nieuws/dit-zijn-de-ondersteunende-maatregelen-van-devlaamse-regering~b4d1066c/>.
47. <https://www.bpifrance.fr/A-la-une/Appels-a-projets-concours/Appel-a-projets-Concours-d-innovation-i-Nov-38041>.
48. <https://seenews.com/news/bulgarian-govt-decides-to-inject-up-to-358-mln-euro-in-development-banks-capital-692317>.
49. <https://vdb-info.de/aktuelles/pressemitteilungen/corona-krise-buergschaftsbankenerweitern-unterstuetzung-von-kmu>.

50. <https://www.ekathimerini.com/250836/article/ekathimerini/news/greek-pm-announces-more-financial-aid-bonus-for-health-workers>;
https://www.ethnos.gr/oikonomia/94785_koronoios-ta-metra-gia-ergazomenoys-ki-epiheiriseis.
51. <https://www.noerr.com/en/newsroom/news/czech-republic-covid-ii-state-aid-programme-provides-state-secured-loans> .
52. Baldwin, R (Ed.)& al., 2020, Mitigating the COVID Economic Crisis: Act Fast and Do Whatever It Takes, Centre for Economic Policy Research, London, EC1V 0DX, UK ,
<https://voxeu.org/content/mitigating-covid-economic-crisis-act-fast-and-do-whatever-it-takes>
53. <https://www.finantare.ro/> .
54. <https://www.g4media.ro/consiliul-national-al-intreprinderilor-private-mici-si-mijlocii-din-romania-am-cerut-alocarea-a-1-miliard-de-euro-pentru-imm-uri.html>
55. Isaic-Maniu A., Nicolescu O., 2019, Small and medium enterprises, chap.19, in: Knowing Centenary Romania, Ed. Romanian Academy, Romanian, Statistical Society, Ed. Economică ,
http://www.edecon.ro/carte/1500/knowing-centenary-romania_iulian-vacarel-coord_constantin-anghelache-coord/.
56. <https://www.zf.ro/imm/consiliul-national-al-imm-urilor-circa-99-dintre-imm-uri-spunca-vor-fi-afectati-de-masurile-adoptate-in-contextul-limitarii-raspandirii-infectiei-cu-covid-19-ce-masuri-cer-antreprenorii-de-la-stat-18990947>
57. http://imm.gov.ro/wp-content/uploads/2018/11/Startegia-Orizont-2020-HG_nr_859_din_2014.pdf
58. <https://www.fonduri-structurale.ro/alte-finantari/27/programul-pentru-dezvoltarea-abilitatilor-antreprenoriale-in-randul-tinerilor-si-facilitarea-accesului-la-finantare-start>
59. Ministerul Economiei , Energiei și Mediului de Afaceri,
<http://www.imm.gov.ro/ro/mmaca-etichete/programul-de-microindustrializare/>.
60. <https://www.fonduri-structurale.ro/imm-invest>.

Capitolul 4: Digitalizarea unor activități economice și servicii publice

4.1. Oportunități/contrângeri/costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19

Digitalizarea presupune utilizarea tehnologiilor digitale și a datelor (digitizate și/sau a celor digitale) pentru crearea de valoare, prin înlocuirea/transformarea proceselor de afaceri tradiționale și crearea unui mediu de afaceri digital [1], și determină **transformarea activităților**, întrucât se schimbă modul în care angajații își îndeplinesc sarcinile de lucru, ca urmare a utilizării unor noi instrumente, precum cele bazate pe tehnologiile mobile și care facilitează colaborarea în cadrul unor platforme de comunicare unificate. Transformarea digitală a proceselor nu înseamnă numai adoptarea unor noi tehnologii, ci și realizarea unor **schimbări/transformări de natură organizatorică, operațională și culturală** în cadrul organizației, industriei sau ecosistemului economic, ca urmare a utilizării Tehnologiilor Informaționale și de Comunicații (TIC) și a valorificării competențelor digitale la toate nivelurile și funcțiile organizației. În vederea asigurării condițiilor de valorificare deplină a potențialului oferit de noile tehnologii și competențe digitale, organizația trebuie să își definească **o strategie de transformare digitală**. Decizia pentru definirea unei strategii de transformare digitală a organizației este determinată de o multitudine de **factori**, precum: creșterea gradului de utilizare a Internet-ului și a dispozitivelor inteligente; progresele domeniului TIC; inițiativele guvernamentale în direcția digitalizării; dinamica pieței în care acționează organizația; presiunea resimțită pentru eficientizarea proceselor de afaceri.

Măsurile de distanțare fizică impuse de autorități ca urmare a pandemiei de COVID-19 au stimulat numeroase organizații să adopte modul de lucru la domiciliu (MD), ceea ce a determinat o **digitalizare forțată și rapidă** a unora dintre procesele lor de afaceri. Pentru respectivele organizații, experiența acumulată cu ocazia pandemiei poate reprezenta atât un factor de stimulare a interesului pentru digitalizare, cât și o barieră, având în vedere caracterul forțat și insuficient pregătit, care ar putea genera o serie de efecte negative, precum un control insuficient al calității

activității desfășurate la distanță (de acasă) sau posibilitatea de producere a unor breșe de securitate informatică.

Vor fi prezentate, în continuare, principalele oportunități, contrângeri și costuri estimate din evoluțiile contextului național și internațional generate de COVID-19, precum și măsuri posibile a fi adoptate după încheierea pandemiei în România în ceea ce privește digitalizarea activităților din diferite sectoare economice și servicii publice:

- **Oportunități generate de pandemia de COVID-19 în ceea ce privește digitalizarea unor activități economice și servicii publice**

Măsurile adoptate de către autorități privind distanțarea fizică/socială au generat o serie de oportunități în ceea ce privește digitalizarea unor activități.

a) Experimentarea pe o scară mai largă a muncii la distanță (telemuncii/muncii de acasă)

Din cauza pandemiei de COVID-19 multe companii au flexibilizat regimul de lucru al angajaților, în măsura în care acest lucru a fost posibil. Flexibilizarea a însemnat modificarea și/sau reducerea programului de lucru și, în special, introducerea/extinderea muncii la distanță (telemunca/munca de acasă).

Înainte de pandemia de COVID-19, România se afla pe penultimul loc în Uniunea Europeană (UE) în ceea ce privește procentul de angajați care lucrau de acasă. În anul 2019, cu un procent de 0,8% angajați care lucrau de acasă din totalul de angajați, România se afla, doar, în fața Bulgariei (0,5%), dar mult în urma mediei europene, de 5,4%, sau a unor țări aflate pe primele locuri în raport de acest indicator, precum: Olanda și Finlanda, cu 14,1%, Luxemburg, cu 11%, Danemarca, cu 7,8% și Irlanda, cu 7% [2].

Organizarea lucrului la distanță poate fi realizată atunci când angajații dețin dispozitive portabile asigurate de către companie. Ponderea angajaților care dețin dispozitive portabile asigurate de către companie și care permit conexiunea la internet este în creștere în UE. Acest lucru determină creșterea capacității angajaților de a menține contactul cu compania, prin e-mailuri, lucrul colaborativ pe documente și utilizarea de aplicații software ale companiei. În anul 2019, 28% din persoanele angajate în companii din UE au primit un laptop sau un alt dispozitiv portabil (de exemplu, smartphone) din partea companiei, care să le permită conexiunea la Internet prin rețele de telefonie mobilă în scopuri profesionale. Dintre statele UE, s-au evidențiat țările nordice și Irlanda, întrucât mai mult de jumătate dintre angajații acestor țări au deținut, în anul 2019, dispozitive portabile ale companiei care să le permită conexiunea la Internet. În Suedia, 57% din

personal deține echipamente de calcul și comunicare asigurate de către compania la care lucrează, în Irlanda 55%, în Finlanda 54%, iar în Danemarca 52%. În schimb, numai 11% dintre persoanele angajate din Bulgaria au primit astfel de dispozitive mobile ale companiei, în timp ce în România 18% dintre persoanele angajate dețin astfel de dispozitive. Conform unei analize realizate de MKOR Research & Consulting (www.mko.eu), ca urmare a pandemiei de COVID-19, 34% dintre angajații din România și-au adaptat modul de lucru de acasă, fie parțial (22%), fie în totalitate (12%), ceea ce reprezintă o schimbare semnificativă a situației de la momentul declanșării pandemiei.

b) Dezvoltarea competențelor profesionale, inclusiv a celor digitale prin cursuri online

În anul 2019, în România numai 3% din populația în vârstă de 16-74 ani au urmat cursuri online [2]. Conform OMEC nr. 4135/21.04.2020 [3], în condițiile pandemiei COVID-19 învățarea în mediul online a reprezentat o soluție de asigurare a continuității procesului de învățare la nivelul sistemului de învățământ preuniversitar și universitar, ceea ce înseamnă că în prezent mediul online este utilizat pe scară largă în procesul de predare și învățare.

c) Noi oportunități profesionale pentru munca de acasă create ca urmare a pandemiei de COVID-19

Aceste noi oportunități se datorează creșterii ofertelor de locuri de muncă în regim de telemuncă într-o serie de domenii. Din analiza locurilor de muncă postate pe site-ul FlexJobs [4] în luna aprilie 2020, cele mai multe oferte de locuri de muncă la distanță erau pentru activități TIC, de management, activități financiare și de contabilitate, vânzări online. Pentru activitățile financiare și de contabilitate, oferta de locuri de muncă la distanță cuprindea, în luna aprilie 2020, printre altele: supervisor credite ipotecare, specialist credite ipotecare, asistent credite ipotecare, specialist audit și rambursare, specialist în auditarea revendicărilor, auditor.

• Constrângeri în ceea ce privește digitalizarea

a) Întârzierile în implementarea economiei și societății digitale în România

În anul 2018, România ocupa ultimul loc în UE în ceea ce privește stadiul implementării economiei și societății digitale, iar conform indicelui de competitivitate digitală al IMD, România se clasa pe locul 54 din 63 de țări analizate [5].

b) Lipsa unei legislații și a unor organisme aliniate cadrului european, care să susțină digitalizarea

Implementarea digitalizării reclamă o flexibilitate ridicată în organizarea activităților, care ar putea fi facilitată de schimbări aduse Codului muncii. De asemenea, digitalizarea reclamă și o funcționare eficientă a autorităților pentru semnătura electronică simplă sau semnătura electronică avansată.

c) Nivelul scăzut al competențelor digitale deținute de către mulți angajați

În România, majoritatea angajaților nu dețin competențe digitale la nivelul care să le permită utilizarea tehnologiilor avansate. De exemplu, conform clasificării DESI, în anul 2018 25% din populația României nu utilizase niciodată Internetul [5]

d) Dificultățile de adaptare la regimul de lucru la distanță, din cauza lipsei experienței sau a unei pregătiri adecvate pentru desfășurarea muncii de acasă

Lipsa motivației, senzația de singurătate din cauza distanței față de colegi, dificultățile de concentrare ca urmare a lipsei unei supravegheri/monitorizări directe de către șeful ierarhic și a acțiunii unor factori perturbatori (de exemplu, ceilalți membri ai familiei), fac ca adaptarea la lucrul de acasă să fie de multe ori dificilă.

• Costurile estimate

Costurile pot fi estimate în raport de categoria de măsuri care urmează să fie adoptate. Multe dintre măsurile promovate intră în categoria investițiilor în tehnologii TIC, nivelul resurselor financiare necesare fiind ridicat. În procesul de adoptare a măsurilor de digitalizare trebuie avut în vedere impactul digitalizării (beneficiilor potențiale), precum și riscurile aferente.

Asociația Patronală a Industriei de Software și Servicii (ANINS) a recomandat introducerea unui *Pachet de Ajutor de Stat pentru Digitalizare* care să fie destinat IMM-urilor și companiilor în vederea asigurării unei finanțări minime pentru realizarea digitalizării [6]. ANINS a recomandat, de asemenea, adoptarea unui *Pachet de Digitalizare Națională*, precum și a unui *Pachet de Accelerare a Digitalizării*. [6]

4.2. Măsuri propuse de alte state și posibile soluții pentru România

În scopul limitării răspândirii pandemiei, în special din perspectiva ridicării măsurilor de distanțare socială, numeroase țări au adoptat o serie de măsuri pentru supravegherea deplasării populației, în special în cazul persoanelor carantinate [7]. Aceste măsuri au fost implementate, în special, cu ajutorul unor soluții TIC avansate (Tabelul 4.1). Existența **infrastructurilor de**

telecomunicații performante reprezintă condiția prealabilă pentru adoptarea unor asemenea măsuri.

Tabelul 4.1. Măsuri de supraveghere implementate cu ajutorul tehnologiilor digitale în diferite țări pentru limitarea răspândirii COVID-19

Măsuri de supraveghere adoptate	Soluții bazate pe tehnologii și date digitale	Țări
<p>Supravegherea deplasărilor persoanelor fizice Sunt adoptate soluții TIC pentru detectarea faptului că o persoană părăsește casa. De asemenea, sunt utilizate tehnici de recunoaștere facială și de urmărire a locației cu ajutorul telefonului pentru monitorizarea persoanelor carantinate.</p>	Datele de localizare personală din rețelele de telecomunicații	Brazilia, Rusia, China, Ecuador, Coreea de Sud
<p>De exemplu, aplicația denumită <i>Home Quarantine</i> este utilizată în Polonia pentru a solicita cetățenilor să trimită poze/mesaje la intervale scurte de timp ca să confirme prezența la domiciliu. Aplicația utilizează tehnici de recunoaștere facială pentru a stabili dacă persoana din fotografia este carantinată și dacă localizarea telefonului confirmă prezența la domiciliu a persoanei respective.</p>	Aplicații mobile (pentru telefoane inteligente)	Polonia, Argentina, Rusia
<p>În Argentina se solicită persoanelor aflate în carantină și a celor care se reîntorc în țară să își instaleze pe telefon o aplicație de monitorizare a locației. În Rusia, o aplicație generează un cod QR unic, cronometrat, care permite utilizatorilor să iasă timp de trei ore din casă.</p>	Dispozitive de supraveghere a locuințelor și dispozitive personale de supraveghere (brățări electronice etc)	Australia Hong Kong
<p>Instalarea unor dispozitive de supraveghere în casele persoanelor carantinate Instalarea unor dispozitive personale de supraveghere (brățări etc) În Coreea de Sud, cazurile confirmate de COVID-19 sunt monitorizate cu ajutorul tranzacțiilor bancare, locația smartphone-ului, datele CCTV.</p>	Datele aferente tranzacțiilor bancare	Coreea de Sud
<p>Identificarea persoanelor infectate/cu risc de a fi infectate și alertarea autorităților Peste 200 de orașe din China au implementat aplicații de diagnosticare (roșu, galben și verde) și de alertare a autorităților în caz de risc (roșu). Aplicația trimite aceste date la poliție și funcționează ca un pașaport pentru intrarea în anumite locuri publice</p>	Datele de localizare personală din rețelele de telecomunicații	Israel, Rusia
	Aplicații mobile (pentru telefoane inteligente)	Iran, Polonia, Olanda, Spania,

<p>Aplicații similare sunt utilizate și în Israel Autoritățile din Polonia, Olanda, Spania, Irlanda și Marea Britanie și-au exprimat interesul și chiar au început utilizarea unor aplicații Smartphone pentru supravegherea persoanelor infectate cu virusul COVID-19 În aprilie 2020, Google și Apple au anunțat o inițiativă comună privind tehnologia de urmărire a contactelor persoanelor infectate cu COVID-19 Aplicații Smartwatch care colectează date despre sănătate în încercarea de a determina dacă oamenii prezintă simptome de COVID-19</p>		Irlanda Marea Britanie
<p>Analiza mișcărilor populației în cadrul teritoriului național utilizând date anonimizate despre locație Datele de localizare personală din rețelele de telecomunicații sunt preluate și prelucrate de companii specializate, din Europa (o companie în Austria, 3 în Belgia, una în Germania, una în Franța, una în Italia, una în Spania) și din afara Europei (Africa de Sud, SUA etc) Datele de locație și înregistrările CCTV sunt utilizate pentru recunoașterea facială a persoanelor care se deplasează în interes de serviciu (sectoare esențiale) Cu peste 100.000 de camere foto în jurul Moscovei, guvernul rus folosește recunoașterea facială și locația bazată pe telefon, urmărirea pentru monitorizarea celor sub carantină</p>	Datele de localizare personală din rețelele de telecomunicații	Austria, Belgia, Franța, Germania, Italia, Africa de Sud, Spania, Marea Britanie, SUA
	Sisteme de supraveghere video (CCTV) și drone	China, India, Rusia, Coreea de Sud
	Google maps (funcționalitățile de monitorizare a traficului)	SUA + alte 130 țări
<p>Analiza distanțării sociale Se realizează urmărirea și contactul personal, notificându-se persoanele care ar putea fi expuse, pentru a fi testate. - Institutul Norvegian de Sănătate Publică și compania norvegiană de tehnologie Simula au anunțat dezvoltarea aplicațiilor de monitorizare voluntară pe baza datelor GPS-ul și Bluetooth. Datele urmează să fie stocate timp de 30 de zile.</p>	Aplicații GPS și Bluetooth	Germania, Singapore, Indonesia, Norvegia

Sursa: [7]- CERT for the EU Institutions, Bodies and Agencies, 2020. COVID-19 monitoring technology, CERT-EU, <https://cert.europa.eu>

Implementarea acestor măsuri în numeroase țări a determinat Comisia Europeană să elaboreze o serie de recomandări, în special în ceea ce privește utilizarea aplicațiilor mobile și a datelor anonimizate privind mobilitatea persoanelor sau a grupurilor de persoane [8]. Comisia Europeană recunoaște rolul important al tehnologiilor și datelor digitale în informarea autorităților naționale, în special din domeniul sănătății, prin furnizarea de date pentru înțelegerea evoluției și răspândirii pandemiei COVID-19, dar recomandă utilizarea coordonată a acestor instrumente (o abordare paneuropeană), în condițiile protejării drepturilor și libertăților fundamentale, în special la viață privată și la protecția datelor cu caracter personal.

O categorie importantă de măsuri adoptate la nivelul Uniunii Europene se referă la **încheierea de parteneriate și alianțe** cu producători de tehnologii de digitalizare, precum: International Association of Trusted Blockchain Applications (INATBA) [9] și cu o serie de parteneri sociali, organizații non-profit și de organizații din domeniul educației (cum ar fi organizația coaliției pentru abilități digitale și locuri de muncă în vederea identificării unor soluții comune pentru combaterea pandemiei COVID-19). A fost realizată *Alianța digitală pentru IMM-uri* care adună serviciile digitale oferite de IMM-uri în sprijinul întreprinderilor și angajaților să se adapteze provocărilor legate de munca la distanță și să-și dezvolte abilități digitale.

Organizațiile membre ale *Coaliției pentru abilități digitale și locuri de muncă* au adoptat măsuri de stimulare a dezvoltării abilităților digitale în Europa prin acțiuni care variază de la pregătirea șomerilor, oferirea de cursuri de tip MOOC-uri pentru profesori, oferirea de cursuri copiilor sau instruirea specialiștilor din domeniul TIC. Prin intermediul unui proiect pilot a fost definită o schemă de *stagii de pregătire* (stagii de oportunitate digitală), care oferă studenților și absolvenților ocazia de a beneficia de instruire practică în domenii digitale precum cybersecuritatea, inteligența artificială sau marketing-ul digital. De asemenea, coaliția a promovat diferite inițiative naționale pentru dezvoltarea competențelor digitale prin intermediul premiilor europene pentru competențe digitale, în vederea promovării bunelor practici la nivel internațional.

În continuare, sunt prezentate măsuri adoptate în diferite țări de către organizațiile membre ale *Coaliției pentru abilități digitale și locuri de muncă* [10].

Grecia. Ministerul Guvernării Digitale din Grecia a creat o platformă la dispoziția tuturor întreprinderilor și organizațiilor pentru a-și împărtăși instrumentele și serviciile digitale cu scopul de a sprijini utilizarea gratuită a platformelor de învățare și învățare avansate și inteligente (Gov.gr). Portalul de servicii digitale lansat de Ministerul Guvernării Digitale oferă acces online

la serviciile publice și reduce nevoia cetățenilor de a merge la Centrul de servicii sau la secțiile de poliție. *E-me* este o platformă de învățare digitală a Ministerului Educației care oferă un mediu digital securizat și integrat pentru învățarea online și colaborarea, comunicarea și crearea de rețele a membrilor comunității școlare.

Ungaria. Ministerul Inovării și Tehnologiei din Ungaria, sub coordonarea Programului de asistență digitală, a lansat o acțiune de promovare a soluțiilor de digitalizare pentru a veni în sprijinul profesorilor, studenților, școlilor, raioanelor școlare, părinților, lucrătorilor și angajatorilor în lupta împotriva coronavirusului. Prin programul *Lucrând împreună pentru educația digitală* a fost derulată o inițiativă de încurajare a companiilor să sprijine educația digitală cu servicii de consultanță, hardware, licențe software sau platforme pentru studenți.

Italia. În aprilie 2020, Ministerul Inovației Tehnologice și Digitalizării a lansat *Coaliția Națională italiană* pentru abilități și locuri de muncă digitale. Coaliția se bazează pe „Repubblica Digitale”, o inițiativă a mai multor parteneri, care promovează competențele digitale la toate nivelurile economiei și societății italiene. Tot în Italia a fost lansată de către Ministerul Inovării și Digitalizării Tehnologice platforma de solidaritate digitală, care oferă gratuit cursuri, instrumente și resurse digitale oferite de către companii și asociații producătoare.

Lituania. A fost lansat proiectul *Connected Lithuania* pentru asigurarea accesului online la programe de dezvoltare a abilităților digitale oferite prin bibliotecile publice. A fost realizată o listă de resurse digitale independente care pot fi utilizate de cei care doresc să își continue pregătirea în perioada de izolare.

Croația. Este derulat un program experimental de către Ministerul Științei și Educației, care include 48 de școli elementare și 26 de gimnaziu, cu clase video și emisiuni TV, cursuri YouTube. Radio-televiziunea croată, în colaborare cu Ministerul Științei și Educației, a participat la implementarea învățământului la distanță la toate materiile pentru elevii din ciclul primar.

Spania. AMETIC este o asociație care reprezintă industria tehnologiei digitale, membrii săi fiind companii de IT, telecomunicații, electronice de consum, servicii și conținut digital, alte companii de vârf în transformarea digitală și asociații ale sectorului. În colaborare cu Ministerul Educației și Formării Profesionale, AMETIC și-a mobilizat membrii să doneze dispozitive precum tablete, laptopuri și linii telefonice de mare capacitate, pentru a fi distribuite elevilor școlilor din medii defavorizate.

Uniunea Europeană a facilitat implementarea măsurilor decise de **multe comunități și infrastructuri europene de cercetare** de a-și uni forțele pentru a-i ajuta pe cercetători să găsească un tratament pentru noul coronavirus. Acest lucru se realizează prin creșterea disponibilității, descoperirii și gestionării datelor și rezultatelor cercetării, în conformitate cu principiile Open Science și furnizarea de servicii cloud suplimentare. Astfel, în luna aprilie 2020, Comisia Europeană, împreună cu alți parteneri, a lansat *Platforma Europeană de Date COVID-19*, care permite colectarea rapidă și schimbul de date de cercetare disponibile. Noua platformă oferă un mediu deschis și de încredere, în care cercetătorii pot stoca și partaja seturi de date necesare în cercetarea medicală. Infrastructura europeană OpenAIRE sprijină în mod activ această platformă și facilitează, de asemenea, distribuirea rapidă și deschisă a rezultatelor cercetării prin Comunitatea Zenodo COVID-19. Această comunitate, creată de OpenAIRE și CERN, colectează rezultatele cercetării care ar putea fi relevante pentru mediul științific din întreaga lume care lucrează la combaterea noului coronavirus.

O altă măsură adoptată la nivelul Uniunii Europe este **finanțarea de proiecte** care să ofere instrumente de învățare inovatoare de natură să revoluționeze educația digitală. De exemplu, *proiectul Up2U* oferă un portofoliu de instrumente digitale care sprijină perfecționarea metodelor de predare cu ajutorul tehnologiilor digitale. [11]. Ecosistemul GoLab realizat prin acest proiect utilizează tehnologii inovatoare de învățare pentru a asigura un număr mare de laboratoare virtuale profesorilor și studenților. De asemenea, profesorii își pot organiza propriile laboratoare pe platforma numită Golabz. Instrumentele realizate în proiectul Up2U oferă un mediu digital complet pentru licee și universități. Are patru instrumente care permit utilizatorilor să-și creeze propriile cursuri, să-și stocheze propriul conținut și, de asemenea, să participe de la distanță la cursurile online. Studenții și profesorii vor putea crea, partaja și stoca conținutul digital produs.

În **România**, Ministerul Educației și Cercetării a asigurat finanțarea unor proiecte prioritare, în cadrul Planului Național de Cercetare, Dezvoltare și Inovare, perioada 2015-2020 pentru limitarea extinderii și combaterea epidemiei de COVID-19 [12]. În luna aprilie 2020 au fost lansate șapte competiții în cadrul Subprogramului 2.1 *Competitivitate prin cercetare, dezvoltare și inovare*, bugetul alocat fiind de 25 de mil. lei.

De asemenea, UEFISCDI, în colaborare cu Societatea Română de Bioinformatică, a realizat un *Portal de informare COVID-19* [13], menit să ofere articole relevante despre COVID-19, precum și date validate științific cu scopul unei bune informări.

Având în vedere experiența acumulată în alte țări, se propun următoarele **măsuri de sprijinire a digitalizării unor activități economice și servicii publice în România:**

- Definirea unor **strategii de digitalizare** la nivel național, sectorial și al organizațiilor economice. Având în vedere transformările de natură tehnologică, organizatorică, operațională și culturală care trebuie realizate în cadrul digitalizării proceselor economice din cadrul organizației, industriei sau ecosistemului economic, se impune definirea unei strategii de transformare digitală la toate aceste niveluri. Prin definirea unor asemenea strategii, se poate asigura coerența măsurilor de intervenție precum și asigurarea unei finanțări corespunzătoare.
- Realizarea unor **modificări legislative**, în ceea ce privește utilizarea instrumentelor digitale, pentru asigurarea protejării drepturilor și libertăților fundamentale, în special la viață privată și la protecția datelor cu caracter personal;
- Implementarea **identității digitale**. Digitalizarea are la bază așa numitele „identități digitale de încredere”, ceea ce înseamnă că se poate garanta faptul că o anumită identitate digitală declarată aparține cu adevărat aceluși utilizatorului fizic. În afara unui cadru de implementare a identităților digitale de încredere, nu se poate garanta securitatea operațiunilor/tranzacțiilor online, indiferent de natura acestora.
- Consolidarea **infrastructurii de telecomunicații**, inclusiv prin realizarea unor acțiuni în colaborare cu Agenția Europeană Executivă pentru Inovare și Rețele (INEA), în ceea ce privește implementarea rețelelor WiFi4EU.
- Efectuarea de **investiții substanțiale în capitalul uman**, prin extinderea inițiativelor de dezvoltare a competențelor digitale și a celor necesare extinderii sectorului TIC. Oferta de programe și cursuri de dezvoltare a competențelor digitale trebuie să fie asigurată atât de organizațiile publice de educație cât și de cele private. De asemenea, programele de dezvoltare a competențelor digitale trebuiesc însoțite de programe de dotare cu echipamente, de tip tablete, laptop-uri etc.. Este necesar ca oferta de programe pentru pregătirea de specialiști TIC să fie extinsă și susținută de către Ministerul Educației și Cercetării prin asigurarea unui număr sporit de locuri de la buget în programele existente și prin finanțarea unor programe de studii și specializări noi în domeniul TIC, cu precădere în învățământul superior.
- Extinderea funcționalităților **portalului online privind achizițiile publice** și cele ale **platformei online a Registrului Comerțului;**

- Implementarea platformelor online care să asigure existența unor **sisteme deschise de date și de servicii cloud**. Partajarea datelor având la baza principiul datelor deschise (*open data*) presupune accesul liber la utilizarea și republicarea acestor date, fără restricții de tip drepturi de autor, brevete sau alte mecanisme de protecție. Inițiativele de realizare a unor sisteme deschise de date au fost adoptate de multe guverne (Data.gov, Data.gov.uk, Data.gov.in), în scopul accelerării cercetării tendințelor/trendurilor și asigurării suportului informațional pentru fundamentarea politicilor publice și private în diferite domenii.
- Organizarea de **parteneriate sustenabile cu producătorii de tehnologii digitale**. Este necesar ca parteneriatele care există în prezent să fie extinse, în sensul extinderii grupurilor țintă vizate, inclusiv din zonele defavorizate. Înființarea, în parteneriat autorități publice locale-companii IT, a unor centre de educație vocațională în domeniul TIC în diferite regiuni, pentru absolvenții de ciclu gimnazial sau liceal poate determina o creștere a numărului de angajați care să poată participa activ la implementarea acțiunilor de digitalizarea a unor companii de dimensiuni mici sau mijlocii (IMM-uri), în diferitele regiuni.
- **Finanțarea unor proiecte de cercetare pentru digitalizarea activităților economice, accesând, în principal, fonduri europene.** În cadrul *Programului Operațional Creștere Inteligentă și Digitalizare 2021-2027* se va începe, în curând, finanțarea următoarelor proiecte: Platforma Națională de Tehnologii Avansate, HUB Român de Hidrogen și Noi Tehnologii Energetice Ro-HYDROHUB, precum și HUB Român de Inteligență Artificială. *Inteligența artificială* reprezintă un domeniu declarat strategic de către Comisia Europeană și pentru care sunt alocate fonduri europene importante. Prin proiectul HUB Român de Inteligență Artificială, România va asigura finanțarea unor activități de cercetare din domeniul inteligenței artificiale, pe baza accesării fondurilor europene printr-un mecanism instituțional propriu.
- Extinderea **colaborării dintre laboratoarele de cercetare din România** prin finanțarea unor proiecte realizate de consorții de institute și laboratoare de cercetare.

Criza actuală a relevat, și mai mult, extraordinarele potențialități ale tehnologiei informației și transformării digitale. Direcțiile majore de acțiune ar trebui să vizeze dezvoltarea ofertei de sisteme și aplicații TIC disponibile în România, dezvoltarea infrastructurii de telecomunicații, perfecționarea cadrului legal, precum și educația și instruirea în domeniul TIC.

Bibliografie:

1. Gartner Report, 2013. The Third Era of Enterprise IT Exploring the “Nexus of Forces”, “Quiet Crisis”, and Gartner’s 2014 CIO Agenda, Gartner.
2. Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/>.
3. Ordinul Ministrului Educației și Cercetării nr. 4135/21.04.2020, https://www.edu.ro/sites/default/files/_fi%C8%99iere/Minister/2020/inv.preuniversitar/ordine%20ministru%20inv.preuniversitar/Ordin%204135_2020.pdf.
4. Companies Hiring for Remote Work-from-Home Jobs Right Now, <https://www.flexjobs.com/blog/post/companies-hiring-remote-work-from-home-job/>.
5. PricewaterhouseCoopers - PwC, 2018. Studiu privind implementarea Guvernării Digitale în România, disponibil la <https://www.arb.ro/wp-content/uploads/Studiu-e-Guvernare.pdf>, 27 aprilie 2020.
6. Asociația Patronală a Industriei de Software și Servicii, 2020. Ce măsuri propun firmele IT din România către Guvern pentru a trece peste criza economică, <https://www.startupcafe.ro/afaceri/firme-it-criza-economica-guvern.htm>.
7. CERT for the EU Institutions, Bodies and Agencies, 2020. COVID-19 monitoring technology, CERT-EU, <https://cert.europa.eu>
8. Comisia Europeană, 2020. Recomandarea (UE) 518/8 aprilie 2020 privind un set comun de instrumente la nivelul Uniunii pentru utilizarea tehnologiei și a datelor în scopul de a combate criza provocată de pandemia de COVID-19 și de a ieși din această criză, în special în ceea ce privește aplicațiile mobile și utilizarea datelor anonimizate privind mobilitatea, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_626
9. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/european-commission-and-european-blockchain-partnership-support-inatba-covid-task-force>
10. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/digital-skills-jobs-coalition>
11. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/eu-funded-projects-provide-innovative-learning-tools-revolutionising-digital-education>
12. <https://uefiscdi.gov.ro/solutii-2020-dinamica-transmitemii-virusului-sars-cov-2-pe-teritoriul-romaniei>
13. <https://uefiscdi.gov.ro/uefiscdi-si-rsbi-colaboreaza-in-cadrul-covid-19-research-hub>